ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى

كېپەك خانىش

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

ISBN 978-7-228-10805-3
9 787228 108053 >
定价:4.50元

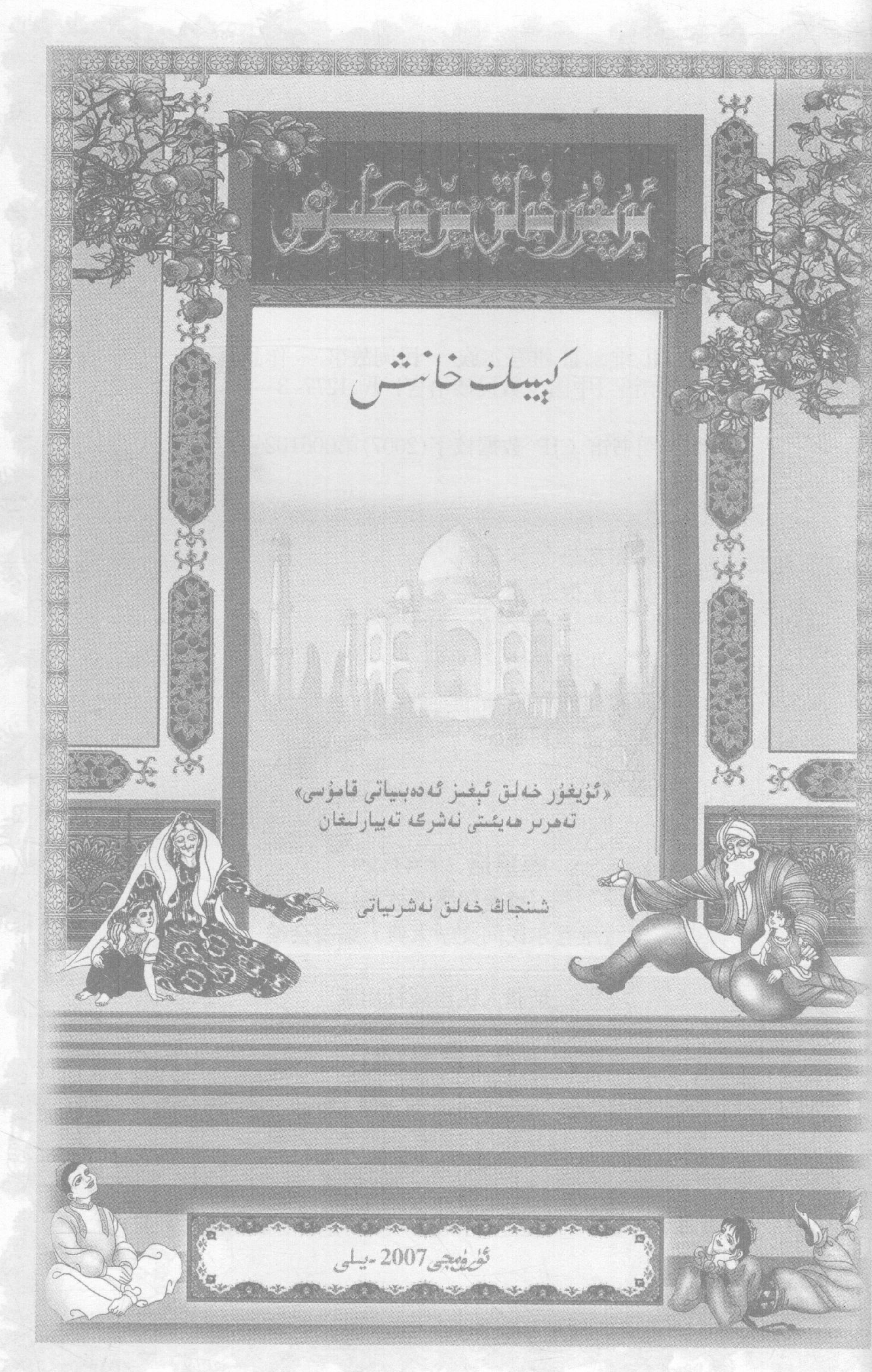

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى

كېپەك خانىش

«ئۇيغۇر خەلق ئېغز ئەدەبياتى قامۇسى»
تەھرر ھەيئتى نەشرگە تەييارلغان

شنجاڭ خەلق نەشرياتى

ئۈرۈمچى 2007-يىلى

图书在版编目(CIP)数据

鹿皇后：维吾尔文/《维吾尔民间文学大典》编委会编. - 乌鲁木齐：新疆人民出版社，2007.1
(维吾尔民间故事)
ISBN 978-7-228-10805-3

Ⅰ.鹿… Ⅱ.维…Ⅲ.维吾尔族 - 民间故事 - 作品集-中国 - 维吾尔语（中国少数民族语言）Ⅳ.I277.3

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2007)第006102号

策　　划：阿布都热合满.艾白
　　　　　艾合买提.伊明

责任编辑：艾合买提.伊明
责任校对：阿布列孜.阿巴斯
封面设计：买买提.努比提

鹿皇后（维吾尔文）
（维吾尔民间故事）
《维吾尔民间文学大典》编委会编

新疆人民出版社出版
（乌鲁木齐解放南路348号 邮编： 830001）
新疆新华书店发行
新疆新华印刷厂印刷
880×1230毫米 32开本 2.5印张
2007年1月第1版　2007年1月第1次印刷
印数：1-5000

ISBN 978-7-228-10805-3　　定价：4.50元

پىلانلىغۇچىلار: ئابدۇراخمان ئەبەي
ئەخمەت ئىمىن
مەسئۇل مۇھەررىرى: ئەخمەت ئىمىن
مەسئۇل كوررېكتورى: ئابلىز ئاببىاس
مۇقاۋا لايىھىلىگۈچى: مەمەت نەۋبەت

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى
كېيىك خانىش

«ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى» تەھرىر ھەيئىتى نەشرگە تەييارلىغان

*

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 №)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسىدىن تارقىتىلدى
شىنجاڭ شىنخۇا باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
فورماتى: 1230 × 880 مىللىمېتىر، 1/32
باسما تاۋىقى: 2.5
2007 ـ يىل 1 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
2007 ـ يىل 1 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى
تىراژى: 1 — 5000
ISBN 978-7-228-10805-3
باھاسى: 4.50 يۈەن

مۇندەرىجە

بۆرە قىز 1

يېرىل تېشىم، يېرىل.................................19

كېپىك خانىش 37

خاسىيەتلىك رەسىم 68

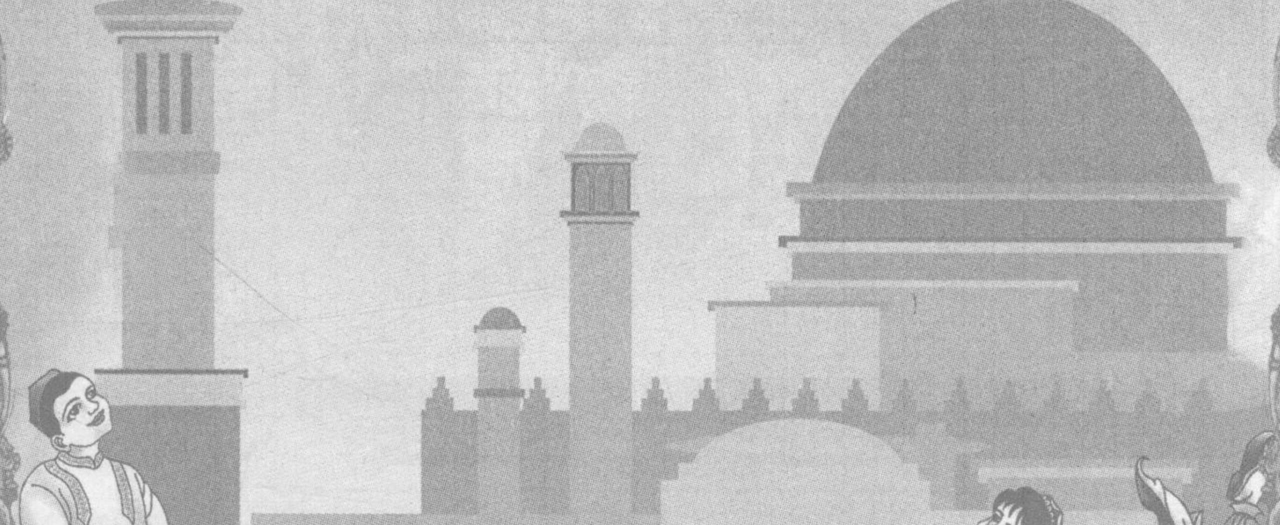

بۆرە قىز

بۇرۇننىڭ بۇرۇنىسىدا بىر بوۋاي ئۆتكەنىكەن. يېشى يەتمىشتىن ھالقىغان، يۈزلىرىنى قورۇق باسقان بۇ بوۋاي بىردەم تىنىم تاپمايدىكەن. ئۇنىڭ مال ـ دۇنياسى ناھايىتى كۆپ بولۇپ، قوي، كالا، يىلقا ـ قۇلۇنلىرى ھېسابسىز ئىكەن.

بىر يىلى قىشتا ناھايىتى قاتتىق جۇت بولۇپ، مال ـ چارۋا يېگۈدەك ھېچ نەرسە قالماپتۇ، شۇڭا يىلقىچىلار يىلقىلارنى يىراق قىشلاقلارغا ھەيدەپ كېتىپتۇ.

كۈنلەر ئۆتۈپتۇ، يىلقىلارنىڭ قايتىدىغان ۋاقتى يېتىپتۇ، لېكىن ئۇلارنىڭ دېرىكى بولماپتۇ. بوۋاي يىلقىچىلارنى ئىزدەپ تېپىپ يىلقىلىرىنىڭ دېرىكىنى ئېلىشقا ئۆزىنىڭ يالغۇز ئوغلىغا ئۇنىڭ ئەڭ يېقىن دوستىنى ھەمراھ قىلىپ يولغا سېپتۇ. يىگىت ھەمراھلىرى بىلەن يىلقىلارنى خېلى ئۇزاق ئىزدەپتۇ، لېكىن تاپالماپتۇ، ئاتىسىنىڭ ئالدىغا قۇرۇق قول يېنىشقا كۆڭلى ئۇنىماپتۇ. بىر چاغدا يىگىت ئېگىز بىر تاغنىڭ كەينىگە ئۆتۈپتۇ. ئۇ

يەردە ئوت ـ چۆپلەر شۇنچىلىك كۆپ ۋە قويۇق ئۆسكەنىدـ
كەن. قارىسا ئوتلاقتا سېمىزلىكى دۇمبىسىدە تۇخۇم تىوخـ
تىغۇدەك سانسىز يىلقىلار قۇلۇنلىرىنى ئەگەشتۇرۇپ يـۇرـ
گۇدەك. دەل شۇ چاغدا تۇيۇقسىزلا بىر بۆرە پەيىدا بـولـۇپ
قاپتۇ ـ دە، چىشلىرىنى ھىڭگايتقىنىچە بىـرلا سـەكـرەپ،
بىر قۇلۇننى چىشلەپ ئېلىپ قېچىپتۇ. بوۋاينىڭ ئـوغـلـى
ئۇنىڭ كەينىدىن قوغلاپ، بىر چاغدا بۆرىگە يېتىشىپتۇ ۋە
ئۇنى ئـۇرمـاقچى بولۇپ، تايىقىنى كۆتۇرگـەنـكـەن، بـۆرە
يىگىتكە قاراپ خۇددى ئادەمگە ئوخشاش:
— مېنى ئۇرما ! — دەپ ۋارقىراپتۇ.
يىگىت كۇتولمىگەن بۇ ھادىسىدىن ھەيران بولۇپ تـۇـ
رۇپ قاپتۇ. بۆرە بولسا ئۆز يولىغا كېتىـۋېرىـپـتـۇ. شـۇ
چاغدا يىگىتنىڭ دوستى ئات چاپتۇرۇپ كېلىپ:
— بۆرىنى نېمىشقا ئۇرۇپ يىقىتمىدىڭ؟ — دەپ
سوراپتۇ.
— ئـۇ خـۇددى ئـادەمگە ئوخشاش زۇۋانغا كـېـلـىـپ،
ئۆزىنى ئۇرماسلىقىمنى ئېيتىپ يالۋۇردى، — دەپتۇ يىگىت.
— نەدىكى گەپلەرنى قىلىسەن، بـۆرىـنـىـڭ ئـادەمـگـە
ئـوخشـاش سـۆزلىگىنىنى كىم ئاڭلاپـتـىـكـەن؟ — دەپـتـۇ
دوستى.
ئۇلار يەنە بۆرىنى قوغلاپ مېڭىپتۇ. ئاتلىرى ھېرىـپ،
دوستى خېلى ئـارقىدا قـاپتـۇ، بوۋاينىڭ ئوغلى بولسا بـۆـ
رىگە يېتىشىپتـۇ. يىگىت بـۆرىـنـى ئۇراي دەپ تايـىـقـىـنـى

كۆتۈرۈپتىكەن، بۆرە يەنە:

— مېنى ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈش نىيىتىڭدىن يانغىن. مەن ساڭا چىرايلىق، ساھىبجامال كىچىك سىڭلىمنى بېرەي، بۇ دۇنيادا سېنى بارلىق مۇراد ـ مەقسەتلىرىڭگە يەتكۇزەي ! — دەپ يېلىنىپتۇ.

يىگىت يەنە ئۇزىنى يوقىتىپ قويۇپتۇ. بۆرە كېتىپ قاپتۇ. دوستى يېتىپ كەلگەندىن كېيىن:

— سەن نېمىشقا بۆرىنى ئۆلتۈرمەيسەن؟ ئەگەر سېنىڭ بۆرىنى ئۆلتۈرگۈڭ كەلمىسە، ئاتتىن چۈش، مەن بۇ ئاتنى مىنىپ ئۇنىڭغا يېتىشىۋېلىپ تېرىسىنى شىلىپ كېلەي، — دەپ كايىشقا باشلاپتۇ.

— بۇ قېتىم بۆرىنى چوقۇم ئۆلتۈرىمەن، — دەپتۇ يىگىت.

ئۇ بۆرىنىڭ كەينىدىن يەنە قوغلاپ مېڭىپتۇ. قوغلاپ ـ قوغلاپ بىر چاغدا ئۇنىڭغا يېتىشىپتۇ. بۆرە كەينىگە قاراپتۇ ۋە:

— ئەي ئادەمزات، كەينىمدىن قورقماي ماڭ. مەن ساڭا چىرايلىق، ئەقىللىق سىڭلىمنى بېرىمەن، ئۆلگۈچە سېنىڭ خىزمىتىڭنى قىلىمەن، — دەپتۇ.

يىگىت دوستى يېتىپ كەلگەندە ئۇنىڭغا:

— سەن ئۆيگە قايتىپ كەتكىن، مەن بېشىمغا كەلگەننى كۆرۈپ تەۋەككۇل دەرياسىغا ئۆزۈمنى ئاتماقچىمەن. ئاتام ھەرگىز غەم قىلمىسۇن، مەن چوقۇم قايتىپ بارد-

مەن، ــ دەپ ئۇنىڭغا بولغان ۋەقەنى سۆزلەپ بېرىپتۇ.
يىگىتنىڭ دوستى:
ــ ھەي دوستۇم، سەن ئەقلىڭدىن ئازدىڭمۇ؟ ئىنسان بالىسىنىڭ بۆرىدىن خوتۇن ئالغانلىقىنى نەدە كۆرۈۋېدىڭ؟ ــ دەپ ھەيران قاپتۇ.
ــ مەن بۇ ئىشتا پېشانەمگە يېزىلغاننى كۆرمەكچىمەن. ئاتامغا مېنى توپتوغرا بىر ئايدا كېلىدۇ، دەپ ئېيتىپ قويارسەن، ــ دەپتۇ يىگىت.
شۇنىڭ بىلەن يىگىتنىڭ دوستى كەينىگە يېنىپ قايتىپ كېتىپتۇ.
يىگىت بۆرىگە ئەگىشىپ يولغا راۋان بوپتۇ. ئۇلار تاغۇ تاشلاردىن ئېشىپتۇ، دەريالارنى كېچىپتۇ. ئاخىر بىر يەرگە كەلگەندە بۆرە بىر دۆڭنى ئايلىنىپ ئۆتۈپتۇ ـ دە، يوغان بىر ئۆڭكۈرگە كىرىپ كېتىپتۇ. ئۇزۇن ئۆتمەي ئۆڭكۈردىن بىر سىبىرىق چىشى بۆرە چىقىپتۇ. ئۇ يىگىتنىڭ قولتۇقىدىن يۆلەپ، ئاتتىن چۈشۈرۈپ، ئۆزى بىلەن ئەگەشتۈرۈپ ئۆڭكۈرگە باشلاپ كىرىپتۇ.
يىگىت بىرىنچى ئىندا بۆرە باللىرىنى ئۇچرىتىپتۇ. بۆرە باللىرى يىگىتنى كۆرۈپ خىرس قىلىپ ئېتىلغاندىكەن، سىبىرىق بۆرە ئۇلارغا قاراپ خىرقىراپ بىر نېمە دەپتۇ. بۆرە كۈچۈكلىرى دەرھال جىمىپ، ئۆز ئورنىدا يېتىۋاپتۇ. ئىككىنچى ئىندا كۆك ياللىق قېرى بىر ئەركەك بۆرە بىلەن كۆل رەڭ قېرى چىشى بۆرە چىشلىرىنى ھىڭ-

گايتىپ، يىگىتنى توسۇپتۇ.

— بۇ سىلەرنىڭ قىزىڭلارنىڭ لايىقى. بىزنى قىشتىن سالامەت چىقارغان مۇشۇ يىگىتنىڭ ئاتلىرى ئىدى، — دەپتۇ ئۇنى تونۇشتۇرۇپ سېرىق بۆرە.

قېرى بۆرىلەر ئۇنچىقماستىن كەينىگە يېنىشىپتۇ. سېرىق بۆرە يىگىتنى ئەگەشتۇرۇپ ئۇچىنچى ئىنىغا كىرىپتۇ. بۇ يەردە ھەرخىل يېمەك - ئىچمەكلەر تەييار تۇرغۇدەك. سېرىق بۆرە:

— قېنى، مەرھەمەت، قورسىقىڭمۇ ئاچقاندۇ، بۇلاردىن خالىغانچە يېگىن! — دەپتۇ يىگىتكە.

كەچقۇرۇنلۇقى چىرايلىق بىر ئاق چىشى بۆرىنى باشلاپ كىرىپتۇ ۋە يىگىتكە قاراپ:

— مانا سېنىڭ لايىقىڭ، — دەپتۇ - دە، ئۆزى چىقىپ كېتىپتۇ. ئاق بۆرە دەرھال ئۇستىدىكى بۆرە تېرىسىنى يېشىپ تاشلىغانىكەن، ئۇ ئاي دېسە، ئاغزى بار، كۈن دېسە، كۆزى بار، شۇنداق چىرايلىق بىر قىزغا ئايلىنىپتۇ ۋە يىگىتكە تەبەسسۇم بىلەن نەزەر سايپتۇ. شۇ كۈندىن باشلاپ بۆرە قىز ھەر كۈنى يىگىتنىڭ يېنىغا كىرىپ، تېرىسىنى يېشىپ تاشلاپ قىزغا ئايلىنىدىكەن - دە، ئىككىسى كۆڭۈل ئېچىشىدىكەن، مۇھەببەتنىڭ لەززىتىنى تېتىشىدىكەن. ئەتىگەنلىكى قىز يەنە بۆرىگە ئايلىنىپ، بۆرىلەر بىللە نەلەرگىدۇ كېتىدىكەن. مۇشۇ يوسۇندا بىر ئاي بىلىنمەيلا ئۆتۈپ كېتىپتۇ، يىگىتنىڭ ئۆز ئۆيىدە-

گە قايتىدىغان ۋاقتى بوپتۇ. ئانا بۆرە يىگىت بىلەن بۆرە قىزنى ئۇزاتقاندا، كىچىككىنە بىر بىلەي تاشنى يىگىتكە بېرىپتۇ ۋە:

ــ بۇ بىلەي تاشنى يېنىڭدىن ئايرىما. بېشىڭغا كۈن چۈشسە بۇنى يەرگە تاشلاپ، دەسسەپ تىلىكىڭنى ئىزھار قىلساڭ، خالىغان نەرسەڭ تەييار بولىدۇ، ــ دەپتۇ ۋە يەنە، ــ خوتۇنۇڭنىڭ بۆرە تېرىسىنى قىرىق كۈن ئۆتمەي تۇرۇپ تاشلىۋەتمە، بولمىسا ئۆزۈڭگە ئاۋارىچىلىك تېپىۋالىسەن، ــ دەپ ئاگاھلاندۇرۇپتۇ.

يىگىت ئاق بۆرىنى ئەگەشتۈرۈپ يولغا راۋان بوپتۇ. ئۇلار كەچقۇرۇنلۇقى بىر قونالغۇغا كەپتۇ، ئۇ ھېلىقى بىلەي تاشنى يەرگە تاشلاپ دەسسىگەنىكەن، ئۇلارنىڭ ئالدىدا بىر ئاق ئۆي پەيدا بوپتۇ، ئىچىگە كىرسە تۈرلۈك ـ تۈمەن تائاملار تەييار تۇرغۇدەك. ئۇلار بۇ غىزالاردىن تويغۇچە يەپ، ئۇيقۇسىنى قانغۇچە ئۇخلاپ، ئەتىسى يەنە يولىنى داۋام قىپتۇ.

يىگىت ئۆيىگە يېتىپ بارغاندىن كېيىن يېتىلەپ كەلگەن ئاق بۆرىنى ئىشىك ئالدىغا باغلاپ قويۇپتۇ ۋە ئۆزى ئۆيگە كىرىپتۇ. ئۇنىڭ خوتۇن ئەكەلگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئاتا ـ ئانىسى:

ــ كېلىن قېنى؟ ــ دەپ سوراپتۇ.

ــ ئەنە، ئىشىكنىڭ ئالدىدا تۇرۇپتۇ، ــ دەپتۇ يىگىت.

پۈتۈن مەھەللىدىكى چوڭ - كىچىك، ياش - قېرىلار «كېلىن كۆرىمىز» دەپ كېلىشىپتۇ. ئۇلار ئىشىك ئالدىغا كېلىپ، باغلاقلىق تۇرغان بىر ئاق بۆرىنى كۆرۈپتۇ. ئۇلار نېمە دېيىشىنى بىلمەي قايتىپ كېتىشىپتۇ. ئاق بۆرە كۈندۈزلىرى ئىشىك تۈۋىدە ياتىدىكەن، كېچىسى چىراغ يې-قىلىشى بىلەن بۆرە تېرىسىنى سىلىۋېتىپ، ئادەتتىن تاش-قىرى چىرايلىق بىر قىزغا ئايلىنىپ، يىگىتكە قاراپ شوخ كۈلكىسى بىلەن نازلىنىدىكەن. ئۇلار بىر - بىرىگە تەلمۈرۈپ ھەشقىپىچەكتەك چىرمىشىدىكەن...

يىگىت كۆپ ۋاقتىنى خوتۇنى بىلەن ئۆتكۈزۈپ، تالا - تۈزگە كەمدىن - كەم چىقىدىغان بولۇپ قاپتۇ. مەھەللى-دىكىلەر ئۇنى مەسخىرە قىلىپ:

— بۇنىڭ بۆرىگە ئۆيلىنىۋالغانلىقىنى قارىمامدىغان، بۆرە دېگەن يىرتقۇچ تۇرسا، ھازىر ئۇنىڭ ئۆزىمۇ ياۋايىل-شىپ قالدى، — دەپ كۈلۈپتۇ. بەزىلەر:

— ھەي بۆرىنىڭ ئېرى، — دېسە، يەنە بەزىلەر:

— يول بولسۇن، بۆرە يىگىت! — دېيىشىدىكەن.

كىشىلەرنىڭ مۇنداق زاڭلىق قىلىشلىرىنى ئاڭلاش يىگىتنى قاتتىق ئازابلاپتۇ، شۇڭلاشقا ئۇ تالا - تۈزگە پۈ-تۈنلەي چىقمايدىغان بولۇپ قاپتۇ. ئاخىر ئۇنىڭ تاقىتى قالماپتۇ، شۇڭا ئوتتۇز يەتتە كۈن بولغان كېچىسى، خوتۇ-نى ئۇخلاپ قالغان پەيتتە تېرىنى ئېلىپ ئوتقا سېلىپ كۆيدۈرۈۋېتىپتۇ. بۇرنىغا تېرە ھىدى كىرگەن بۆرە قىز

چۆچۈپ ئورنىدىن تۇرۇپتۇ ـ دە، ئەھۋالنى بىلىپ ئۆز ـ ئۆزىنى كاچاتلاپتۇ ۋە:

ــ ۋاي ئىست ! يامان قىلدىڭىز، يەنە ئۈچ كۈن تا ـ قەت قىلسىڭىز بولماسمىدى؟ ئانام ئېيتقان سۆزنى ئۇنتۇپ قالدىڭىزمۇ؟ ــ دەپتۇ.

ئەتىسى ئەتىگەندە يىگىت بىلەن كېلىن ئىككىسى تالاغا چىقىپتۇ. مۇنداق پەرى سۈپەت چىرايلىق چوكاننى كۆرگەن كىشىلەر ھەيرانۇ ھەس بولۇشۇپ، ئاغزىنى جامدەك ئېچىشىپ قاراپلا قاپتۇ. يىگىتنىڭ ئاتىسى بۇ ئەھۋالدىن خۇشال بولۇپ، ئەل ـ يۇرتـ ـ نى چاقىرىپ يەتتە كېچە ـ كۈندۈز توي ـ تاماشا قىلىپ بېرىپتۇ. «بوۋاينىڭ ئوغلى ئاجايىپ گۈزەل بىر

قىزغا ئۆيلىنىپتۇ...» دېگەن سۆز پۈتۈن شەھەرگە پۇر كې-تىپتۇ، بۇ سۆزلەر ئاخىر پادىشاھقا ئاڭلىنىپتۇ. ياش ئا-يالنىڭ داڭقىنى ئاڭلىغان پادىشاھ ئۆزىنى توختىتالماي نۆكەرلىرىنى ئارقىسىغا سېلىپ بوۋاينىڭ ئۆيىگە قاراپ مېڭىپتۇ.

ئۆيدە كېلىنىدىن باشقا ھېچكىم يوق ئىكەن. دەرۋازى-نىڭ قاتتىق ئۇرۇلغان ئاۋازىدىن بىر پېشكەللىكنىڭ يۈز بېرىشىنى سەزگەن ياش كېلىن ئىشىك ئالدىغا چىقىپتۇ. شاھ ئۇنى كۆرۈشى بىلەنلا يۈرىكىگە ئىشق ئوتى تۇتىشىپ-تۇ، يۈرىكى ئاغزىغا تىقىلىپ، بېشى ئايلىنىپ، يىقىلىپ كېتىشكە تاس قاپتۇ. شاھنىڭ ھالىنى پەملىگەن كېلىن:

— مېنىڭدەك بىر ئاددىي ئايالدىن نېمانچىلا قورقۇپ كېتىلا؟ — دەپ كۈلۈپتۇ.

شاھ بىر ئېغىزمۇ جاۋاب قايتۇرالماپتۇ ۋە دەرھال كەينىگە بۇرۇلۇپ ئوردىغا قايتىپ كېتىپتۇ. بىراق، شۇ كۈندىن باشلاپ شۇ نازىنىندىن باشقا ھېچنېمىنى ئويلى-مايدىغان، ئۇنى كۆز ئالدىدىن بىردەممۇ نېرى قىلمايدىغان، باشقا ئىشقا قولى بارمايدىغان بولۇپ قاپتۇ. ئاخىر بوۋاينىڭ كېلىنىنى قولغا كەلتۈرۈشنى كۆڭلىگە پۈكۈپتۇ. ئۇ بىر ھىيلىگەر مومايىنى تېپىپ ئۇنىڭغا مەقسىتىنى ئېيتىپتۇ.

— ئۇ ئايالنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن بوۋاينىڭ ئوغلىنى كۆزدىن يوقىتىش لازىم. ئېيتىشلارغا قارىغاندا، ئۇلۇغ بوۋىلىرىنىڭ ئۇلۇغ بوۋىسى ئۆز ۋاقتىدا مەلۇم

سەۋەبلەر تۇپەيلى ئات بېشچىلىك ئالتۇننى دېڭىزغا چۆك-
تۇرۇۋەتكەن. سىلى ئۇ يىگىتنى شۇ ئالتۇننى تېپىپ كې-
لىشكە بۇيرۇسىلا. يىگىت ئۇنى ئىزدەپ بارىدۇ، ئاخىر ئۆزى
هالاك بولىدۇ، — دەپتۇ دەللە.

ئەتىسى شاھ يىگىتنى چاقىرتىپ كېلىپ، ئات بېشى-
چىلىك ئالتۇننى دېڭىز تېگىدىن تېپىپ كېلىشنى بۇيرۇپ-
تۇ. يىگىتنىڭ بېشى قېتىپ ئۆيىگە كەپتۇ ۋە شاھ تاپ-
شۇرغان بۇ قىيىن ئىش توغرىسىدا خوتۇنىغا سۆزلەپ
بېرىپتۇ.

— قايغۇرماڭ، — دەپتۇ بۆرە قىز ئېرىگە تەسەللى
بېرىپ، — بۇنىڭ ئامالى بار، شاھتىن ئۈچ كۈنلۈك مۆھ-
لەت سوراڭ، خۇدا خالىسا ھەممە ئىش ئوڭۇشلۇق ئاياغلى-
شىدۇ.

شاھ ئۇنىڭغا ئۈچ كۈنلۈك مۆھلەت بېرىپتۇ.

ئايال ئېرىگە بازاردىن ھەرخىل يىپەك ۋە زەر يىپلارنى
ئەكەلدۈرۈپ كەشتە تىكىشكە باشلاپتۇ. ئۇ بىر كېچە -
كۈندۈزدە شۇنداق چىرايلىق، نۇرلۇق بىر گۈل تىكىپتۇ-
كى، ھەتتا كېچىسى ئۆيىنىڭ ئىچى يورۇپ كېتىپتۇ. ئۇ بۇ
گۈلنى ئېرىگە بېرىپ، مۇنداق دەپتۇ:

— مانا بۇ گۈلنى تورغا باغلاپ، دېڭىزغا تاشلاڭ. بۇ-
نىڭغا ئاددىي بېلىق كەلمەيدۇ، چۈنكى بۇ گۈلنىڭ قەدرىنى
بىلمەيدۇ. پەقەت بېلىق پادىشاھىلا كېلىدۇ. شاھ بېلىق
گۈلنى چىشلىشى بىلەنلا ئۇنى قىرغاققا تارتىپ چىقىرىڭ.

سىز ئۇنىڭدىن پادىشاھنىڭ ئۇلۇغ بوۋىسى چۆكتۈرۈۋەتكەن ئالتۇننى چىقىرىپ بېرىشنى تەلەپ قىلىڭ. ئۇ بېلىق پادىشاھ بولسىمۇ، ئۇنىڭ سۆزىگە ئىشەنمەڭ، گۆرۈ ئۈچۈن ئۇنىڭ قانىتىدىن ئازراق يۇلۇۋېلىپ، ئۇنى تۆش يانچۇقىڭىزغا سېلىۋېلىڭ، — دەپتۇ.

يىگىت دېڭىز ياقىسىغا بېرىپتۇ ۋە ھېلىقى گۈلنى تورغا باغلاپ، دېڭىزغا تاشلاپ كۈتۈپ ئولتۇرۇپتۇ. شاھ بېلىق ئۇزۇنىغىچە كەلمەپتۇ. بىر چاغلاردا كۆك دېڭىز نۇرلىنىپ، كۆپۈك چېچىپ دولقۇنلىنىپ كېتىپتۇ. قارىسا بىر بېلىق گۈلگە يېقىن كەپتۇ - دە، گۈلنى كاپپىدا چىشلەيمەن، دەپ تورغا چۈشۈپ قاپتۇ. يىگىت تورنى تارتىۋېلىپ ھېلىقى بېلىقنى قىرغاققا چىقىرىپتۇ. بۇ بېلىق يىگىتنىڭ خوتۇنى ئېيتقان بېلىق شاھ ئىكەن. بېلىق شاھ:

— مەن ساڭا پۈتۈن ئۆمرۈڭگە يېتىپ ئاشقۇدەك

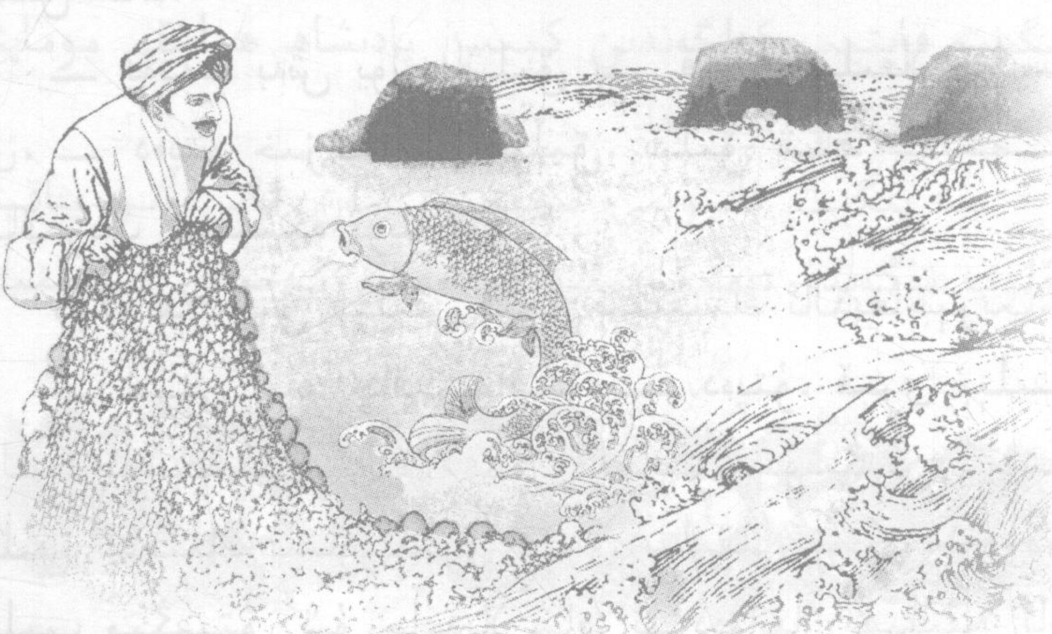

دۇنيا بېرىمەن، مۇراد - مەقسىتىڭگە يەتكۈزىمەن، مېنى قويۇۋەتكىن ! — دەپ يالۋۇرۇپتۇ.

— ئەگەر سەن دېڭىزنىڭ تەكتىدىن ئات بېشىچىلىك ئالتۇننى چىقىرىپ بەرسەڭ قويۇۋېتىمەن، بولمىسا ھەرگىز قويۇۋەتمەيمەن، — دەپتۇ يىگىت.

بېلىق پادىشاھ ئالدى بىلەن ئالتۇننىڭ نەدىلىكىنى بىلىپ كېلىشكە ۋەدە بېرىپتۇ. يىگىت ئۇنىڭ قانىتىدىن بىر تالنى يۇلۇۋېلىپ، ئاندىن دېڭىزغا قويۇۋېتىپتۇ.

بېلىق شاھ دېڭىز ئاستىغا چۆشۈپ ھەممە بېلىقلارنى يىغىپتۇ. ئۇ دېڭىزنىڭ ئاستىدا ئات بېشىچىلىك بىر پارچە ئالتۇن بارلىقىنى ۋە ئۇنىڭ قەيەردە ئىكەنلىكىنى، كىم بىلىدىغانلىقىنى سوراپتۇ، لېكىن ھېچقايسى بېلىق بۇنى بىلمەيدىكەن.

— بېلىقلارنىڭ ھەممىسى كەلدىمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ بېلىق شاھ.

— پەقەت بەش يۈز ياشلىق بىر قېرى بېلىقلا كەلمىدى، — دەپتۇ خىزمەتكار بېلىق. بېلىق شاھ ئۇنىمۇ چاقىرىپ كېلىشكە بۇيرۇپتۇ.

مۇلازىم بېلىق ھېلىقى قېرى بېلىقنىڭ ئالدىغا بېرىپ:

— سېنى شاھ چاقىرىۋاتىدۇ، — دەپتۇ. قېرى بېلىق بولسا، ئۇنىڭ سۆزىگە قۇلاقمۇ سالماپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن بېلىق شاھنىڭ ياساۋۇللىرى قېرى بېلىقنى تۇتۇپ، زورلاپ ئېلىپ مېڭىپتۇ. شۇ چاغدىلا شاھ ئىزدەۋاتقان ھېلىقى ئات

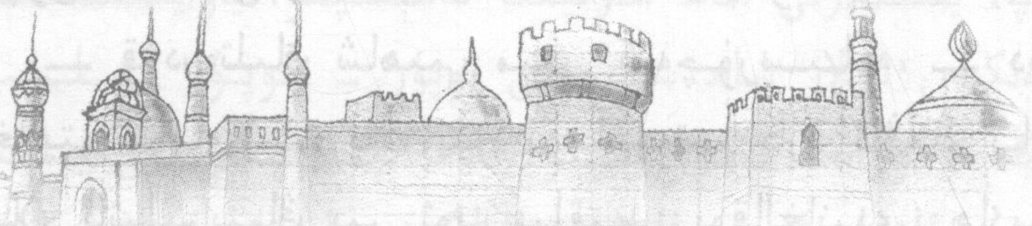

بېشچىلىك ئالتۇننى كۆرۈپ قاپتۇ. قېرى بېلىق ئەنە شۇ ئالتۇننى ئاستىغا بېسىپ ياتقاچقا، شۇنىڭ قۇۋۋىتىدىن بەش يۈز يىل ياشىغانىكەن.

مۇلازىم بېلىقلار ئالتۇننى ئەكېتىشكە قېرى بېلىق جان تەسلىم قىپتۇ.

بېلىق شاھ ۋەدىسى بويىچە ئالتۇننى يىگىتكە چىقىرىپ بېرىپتۇ، يىگىتمۇ ئۇنىڭ قانىتىنى قايتۇرۇپ بېرىپتۇ. بېلىق شاھ يىگىت بىلەن خوشلىشىپ كىرىپ كېتىپتۇ.

يىگىت ئالتۇننى ئېلىپ شاھنىڭ ھۇزۇرىغا بېرىپتۇ. يىگىت قايتىپ كەلگەندىن كېيىن پادىشاھ ھېلىقى موماينى يەنە چاقىرتىپ ئۇنىڭغا:

ـــ يىگىت ئالتۇننى تېپىپتۇ، سەن ئۇنى شۇ ياقتا ئۆلۈپ تۈگەيدۇ دېمىگەنمىدىڭ؟ مېنى ئەخمەق قىلغىنىڭ

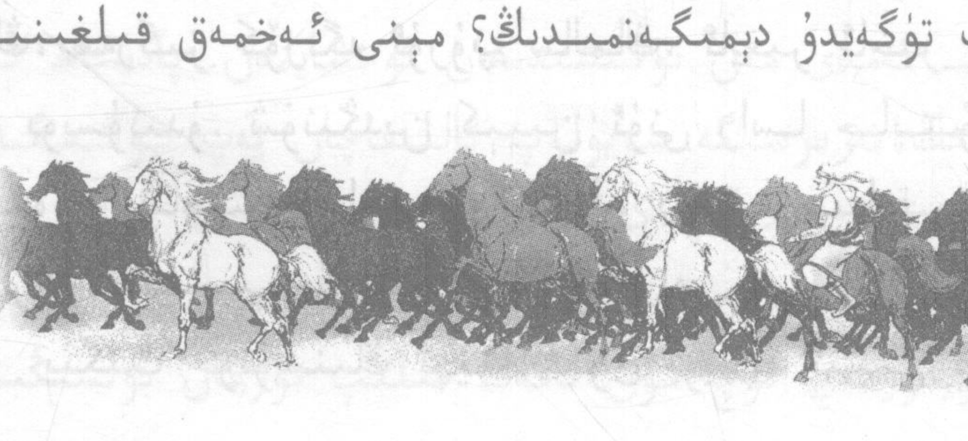

ئۇچۇن كاللاڭنى ئالىمەن ! — دەپ كايىپتۇ.

— قۇدرەتلىك شاھىم، مېنى كەچۈرسىلە، — دەپ يىغلاپتۇ موماي، — يەنە بىر مەسلىھەتىم بار، ئاڭلاپ باقسىلا. ئاتلىرىنىڭ بىر توپ يىلقىسى يوقالغاندى، ھازىرغىچە ھېچكىم بۇ يىلقىلارنىڭ نەدە ئىكەنلىكىنى بىلمەيدۇ. بۇ يىگىتنى شۇ يىلقىلارنى تېپىپ كېلىشكە بۇيرۇسىلا. ئۇ يىلقىلارنى تاپقان ھالەتتىمۇ، ھەيدەپ بۇ يەرگە ئەكېلەلمەيدۇ، چۈنكى ئۇلار ياۋايىلىشىپ كەتتى.

شاھ يىگىتنى شۇ كۆنلا چاقىرتىپ يىتكەن يىلقىلارنى تېپىپ كېلىشكە بۇيرۇپتۇ. يىگىت ئۆيگە كېلىپ، شاھنىڭ يېڭى ئەمرىنى خوتۇنىغا سۆزلەپ بېرىپتۇ. يىگىتنىڭ خوتۇنى ئۇنىڭغا مۇنداق دەپتۇ:

— مانا بۇ تاياقنى ئېلىپ «بىسمىللا» دەپ يولغا چىقىڭ. سىز كۆنچىقىشقا قاراپ تۇرۇپ، «يا، شاھى مەردان !» دەپ تووۋلىسىڭىز، بۇ تاياق سىزنى باشلاپ ماڭىدۇ ۋە يىلقىلار ئوتلاپ يۈرگەن ئورۇنغا ئاپىرىدۇ. ئۇ يىلقىلارنىڭ ئارىسىدا بىر جەرەن ئايغىر بار، سىز ئۇنىڭغا بىرلا سەكرەپ مىنىڭ ۋە ئۇنىڭ يالىنى تۇتۇۋېلىپ، تاياق بىلەن راسا ئۇرۇڭ، ھەرگىز كۆزىڭىزنى ئۇرۇپ سالماڭ. ئايغىر ئاخىر سىزگە بويسۇنىدۇ. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇنى راسا چاپتۇرۇپ، توپتوغرا شاھنىڭ سارىيىغا بېرىڭ، باشقا يىلقىلارمۇ سىزگە ئەگىشىپ بارىدۇ.

يىگىت خوتۇنىنىڭ ئېيتقانلىرى بويىچە ئىشنى پۈتكۈ-

زوپ، يىلقىلارنى شاھ سارىيىغا ئەكېلىپتۇ. ياۋايىلىشىپ كەتكەن ئاتلار شاھ سارىيىنى ئوپۇر ـ توپۇر قىلىپ، چاڭ ـ توزانغا كۆمۈۋېتىپتۇ. شاھ نېمە قىلىشنى بىلمەي قاپتۇ. ئاخىر ئۇ بۇ ئاتلارنى كەلگەن جايىغا ھەيدىۋېتىشنى بۇيرۇپتۇ. ئۇ قاتتىق غەزەپكە كېلىپ، مومايىنى جازالىماقچى بوپتۇ. موماي شاھ ئالدىدا تىز پۈكۈپ ئولتۇرۇپ يالۋۇرۇپتۇ:

— شاھىم، رەھىم قىلسىلا، يىگىتنى يەنە بىر ئىشقا بۇيرۇپ باقسىلا، ئەگەر ئۇ بۇ ۋەزىپىنىمۇ ئورۇنداپ كەلگۈدەك بولسا، ئاندىن كاللامنى ئالسىلامۇ رازىمەن.

شاھ ماقۇل بوپتۇ. موماي ئۇنىڭغا:

— ئاتلىرى ۋاپات بولۇپ يەتتە نەزىر سىنى بەرگەندە، بىر قارا قوچقار سويۇلغانىدى. سىلى يىگىتكە ئەنە شۇ قارا قوچقارنى تېپىپ كېلىشنى بۇيرۇسىلا، — دەپتۇ. شاھ يىگىتنى چاقىرتىپتۇ ۋە ئاتىسىنىڭ يەتتە نەزىرسىگە سويۇلغان قارا قوچقارنى تېپىپ كېلىشنى بۇيرۇپتۇ. يىگىت بۇ گەپنى ئاڭلاپ تولىمۇ قايغۇرۇپتۇ. ئۆيىگە كېلىپ خوتۇنىغا:

— ئەمدى مەن تۈگىشىدىغان ئوخشايمەن. پادىشاھ ئاتىسىنىڭ نەزىرسىگە سويۇلۇپ ئاللىقاچان يەپ تۈگىگەن قارا قوچقارنى تېپىپ كېلىشىمنى بۇيرۇدى، — دەپتۇ.

— ئەگەر سىز ئانامنىڭ گېپىگە كىرىپ، بۆرە تېرەنى كۆيدۈرمەي ئۈچ كۈن تاقەت قىلىپ تۇرغان بولسىڭىز،

بېشىمىزغا بۇنچىۋالا كۆلپەتلەر كەلمەيتتى. ئەمدى سىزگە ياردەم قىلىش قولۇمدىن كەلمەيدۇ. ئانامنىڭ ئالدىغا بې-رىپ ئۇنىڭدىن مەسلىھەت سوراڭ، ئاندىن ئانامنىڭ دېگىنى بويىچە ئىش قىلىڭ، — دەپتۇ خوتۇنى.

يىگىت شاھنىڭ ئالدىغا بېرىپ ئۈچ ئاي مۆھلەت سوراپتۇ. شاھ رازى بولۇپ، يەنە ئۈچ ئاي قوشۇپ ئالتە ئاي مۆھلەت بېرىپتۇ. يىگىت ئەتىسى ئەتىگەندە ھەممەيلەن بىلەن خوشلىشىپ يولغا چىقىش ئالدىدا، خوتۇنى ئۇنىڭغا:

— سىز ئۇ يەرگە بېرىپ كەلگۈچە، شاھ مېنى تىنچ قويمايدۇ، شۇڭا سىز ھېلىقى بىلەي تاشنى يەرگە تاشلاپ تىلىكىڭىزنى بايان ئەيلەڭ، بىر تۆمۈر ئۆي پەيدا بولسۇن، مېنى شۇ تۆمۈر ئۆينىڭ ئاستىنقى قەۋىتىگە يوشۇرۇپ قويۇڭ، سىزمۇ خاتىرجەم بېرىپ كېلىڭ، — دەپتۇ.

يىگىت بىلەي تاشنى يەرگە تاشلاپ، بىر - ئىككى قې-تىم دەسسەپ چەيلىگەنىكەن، يوغان بىر تۆمۈر ئۆي پەيدا بوپتۇ. يىگىت بۇ ئۆينىڭ ئاستىنقى قەۋىتىگە خوتۇنىنى يوشۇرۇپ قويۇپتۇ، ئاندىن ئۆزى يولغا راۋان بوپتۇ.

يىگىت يول مېڭىپ، ماڭغاندىمۇ مول مېڭىپ، بۆرد-لەرنىڭ يېنىغا يېتىپ بېرىپتۇ - دە، قېرى بۆرىگە ۋەقەنى سۆزلەپ بېرىپتۇ. قېرى بۆرە بۇ گەپنى ئاڭلاپ:

— ئەگەر سەن سۆزۈمگە كىرىپ، قىرىق كۈن تاقەت قىلغان بولساڭ، بۇ كۈنلەر بېشىڭغا كەلمەيتتى. سەن ئەم-دى پادىشاھنىڭ ئاتىسى كۆمۈلگەن مازارغا بېرىپ، ئۇنىڭ

قەبرىسنى ئاچقىن، ئاندىن ئۇنىڭ ھەممە سۆڭەكلىرىنى يىغىپ، بۆشۈككە سېلىپ قاتتىق تەۋرەت، — دەپتۇ.
يىگىت مازارغا بېرىپ قەبرىنى تېپىپتۇ. ئۇ گۆرنى ئېچىپ، ھەممە ئۇستىخانلارنى يىغىپ بۆشۈككە سېلىپ تەۋرىتىشكە باشلاپتۇ. شۇ چاغدا شاھنىڭ ئاتىسىنىڭ ئەرۋاھى ناھايىتى بوش ئاۋازدا نالە قىلىپ:
— مېنى نېمىشقا تىنچ ياتقىلى قويمايسەن؟ ساڭا نېمە لازىم؟ — دەپتۇ.
— سېنىڭ ئوغلۇڭ مېنى تىنچ قويماي مېنى مۇ-شۇنداق قىلىشقا مەجبۇرلاۋاتىدۇ، — دەپتۇ يىگىت.
— مېنىڭ ئوغلۇمغا نېمە كېرەك ئىكەن؟ — دەپتۇ شاھنىڭ ئاتىسىنىڭ ئەرۋاھى.
— سېنىڭ يەتتە تەزرىڭگە بىر قارا قوچقار سويۇلغا-نىكەن، ئوغلۇڭ شۇ قوچقارنى سەندىن سوراپ ئەكېلىشنى بۇيرۇدى، — دەپتۇ يىگىت.
— بۇ قانداق گەپ، مەن ئۇچۇن بىر قوچقارغا چىدى-ماپتىمۇ؟ — دەپتۇ ئەرۋاھ غەزەپلىنىپ ۋە قوچقارنى گۆر-دىن ئىرغىتىپ تاشلاپ بېرىپتۇ. يىگىت قارىغۇدەك بولسا، ئۇنىڭ بىر پۇتى يوق تۇرغۇدەك.
— بىر پۇتى يوق ئىكەن دېسە، ئوغلۇڭغا نېمە دەي-مەن؟ — دەپتۇ يىگىت.
— مېنىڭ بېخىل ئوغلۇم مېنىڭ نەزرىمگە مۇشۇ پېتى ئىشلەتكەن. بىر سان گۆشنى ئوغلۇم خوتۇنى بىلەن

يېگەن. يوقال ئەمدى، مېنى ياتقىلى قوي، ــ دەپتۇ ئەرۋاھ.

يىگىت ئۆيىگە قايتىپ بېرىپتۇ. قارىسا، شاھ تۆمۈر ئۆيىنىڭ ئۈستۈنكى بىر قەۋىتىنى بۇزدۇرۇپ بولۇپ، ئاستىنقى قەۋىتىگە تېگىش قىلىغانىكەن.

يىگىت قارا قوچقارنى يېتىلەپ، مۇشۇ ۋەقەنىڭ ئۈستىگە يېتىپ كەپتۇ ۋە ئاتىسىنىڭ ئېيتقان سۆزلىرىنى شاھقا دەپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن شاھ قاتتىق نومۇس قىپتۇ ـ دە، يىگىتنىڭ تىنچ ـ خاتىرجەم ياشىشىغا ئىجازەت بېرىپتۇ.

يىگىت ئۆزىنىڭ خوتۇنى ۋە ئاتا ـ ئانىسى بىلەن ئۆمرىنىڭ ئاخىرىغىچە بەختلىك كۈن كەچۈرۈپتۇ.

يېرىل تېشىم يېرىل

بار ئىكەنۇ، يوق ئىكەن، ئاچ ئىكەنۇ، توق ئىكەن، بۇ-
رۇنقى زاماندا بىر ئېگىچە - سىڭىل ئۆتكەنىكەن. ھەدى-
سىنىڭ ئېتى ئاينۇر، سىڭلىسىنىڭ ئېتى ئايگۈل ئىكەن.
ئۇلار كىچىكىدىلا ئانىسىدىن يېتىم قالغانىكەن. ئاينۇر
بىلەن ئايگۈل كۈندۈزى بىللە ئويناپ، كېچىسى بىللە يا-
تىدىكەن. كۈنلەر ئاشۇنداق ئۆتسىمۇ، بۇ ئىككى قىز ئۆلۈپ
كەتكەن ئانىسىنى سېغىنىپ يىغلايدىكەن. ئۆزىنىڭ كى-
چىكلىكىدىنمۇ ياكى ئانىسىنى تولا سېغىنىپ كەتكەن-
لىكىدىنمۇ، ئايگۈل بىر كۈنى دادىسىغا:

— دادا، ئۆيدە ئانام بولسا قانداق ياخشى بولاتتى -
ھە ! — دەپ يىغلاپتۇ. كىچىك قىزنىڭ يۇمران تىلى ئا-
تىنىڭ يۈرىكىنى ئېزىپ، كۆزىدىن ياش تۆكۈپتۇ. ئۇ نېرى
ئويلاپ، بېرى ئويلاپ، ئاخىر ئۆز ئانىسىدەك بولمىسا،
كىندىكئانىسىدەك بولار، قىزلىرىمغا كۆز قىرىنى سالار،
دېگەن ئويغا كېلىپ، ئۇزۇن ئۆتمەيلا بىر تۇل خوتۇنغا
ئۆيلىنىپتۇ. خوتۇن سەت ھەم قاڭرۇق بىر ئوغلىنى باشلاپ

بۇ ئۆيگە كەپتۇ. بۇلار ئۆينىڭ خوجىسى، ئاينۇر بىلەن ئاي-
گۈل ئۆينىڭ قۇلى بوپتۇ. ئۇ خوتۇن ئوغلى كوزا چاقسىمۇ
گەپ قىلماي، ئاينۇر بىلەن ئايگۈل جىم ئولتۇرسىمۇ زەر-
دىنى تىقىپ، زەھىرىنى چىچىپ يۈرىدىغان بوپتۇ. بىچارە
قىزلار بارا - بارا جىمىغۇر بولۇپ كېتىپتۇ. قاڭرۇق ئو-
غۇل ئۆيدىن قاچا بىكارلاپ تالاغا چىقىپ، تالادىن كوچا
بىكارلاپ ئۆيگە كىرىپ يۈرىدىكەن. ئاينۇر بولسا، ئۆينى
چىنىدەك تۇتۇپ، سۇ ئەكىرىپ، ئوتۇن يېرىپ، ئاش ئې-
تىپ، قاچا - قومۇچ يۇيۇپ بىردەممۇ بىكار تۇرماي ئىش-
لەيدىكەن، ئەمما ئۆگەي ئانا زادىلا رازى بولماي، ئاينۇرنى
ئەتىدىن - كەچ كىرگۈچە قارغايدىكەن. ئاينۇر تاياق يېسى-
مۇ، تىل - ئاھانەت ئىشىتسىمۇ دەردىنى ئىچىگە يۇتۇپ،
دادىسىغا ئېيتمايدىكەن.

«ئىتنىڭ قارغىشىغا پىت ئۆلمەپتۇ» دېگەندەك، كۈن-
لەر، ئايلار، يىللار ئۆتۈپ، ئاينۇر تولۇن ئايدەك چىرايلىق
قىز بولۇپ يېتىلىپتۇ. ئۆگەي ئانىنىڭ قاڭرۇقى چوڭ
بولغانسېرى سەتلىشىپ كېتىپتۇ.

ئۆگەي ئانا چېچەن قىزنىڭ ئۆز قولىدىن چىقىپ كې-
تىشىدىن ئەنسىرەپ، ئۇنى ھېچ كىشىگە تونۇتمىغان، ئە-
گەشتۈرۈپ كەلگەن قاڭرۇق ئوغلىغا ئېلىپ بەرمەكچى بوپ-
تۇ. ئۆگەي ئانا ئاينۇرنىڭ دادىسىنى قىستاپ، ئۆز ئوغلىنى
ماختاپ، توي قىلىپ ئىككىسىنى قوشۇپ قويۇشقا ماقۇل
كەلتۈرۈپتۇ. كۆپ ئۆتمەيلا توي تەييارلىقىمۇ ھازىرلىنىپ

بوپتۇ. بارا ـ بارا ئۆي ئىچىدە كېلىم ـ كېتىم، گەپ ـ
سۆز كۆپىيىشكە باشلاپتۇ. بۇنىڭدىن بىرنېمىنى سەزگەن
ئاينۇر بىر كۈنى سىڭلىسى ئايگۈلنى يېنىغا تارتىپ:

— ئۆيدە نېمە گەپ ـ سۆز بار؟ — دەپ سوراپتۇ.

— جېنىم ھەدە، دادام بىلەن ئانام سېنى تالالىق قى-
لىدۇ، — دەپتۇ سىڭلىسى.

— راستمۇ؟ كىمگە بەرمەكچى؟

— ئاكامغا، بۇنى مەن ئۇقۇپ قالدىم، — دەپتۇ ئاي-
گۈل. شۇ ھامان ئاينۇرنىڭ پۈتۈن ئەزاسى تىكەنلەشكەندەك
بولۇپ، قاپقارا كۆزلىرىدىن تاراملاپ ياش تۆكۈلۈپتۇ. ئۇ
ئۇنىمۇ، بۇنىمۇ ئويلاپ، ئاسان قۇتۇلۇشنىڭ ئامالىنى
تاپالماي، ئاخىر قېچىپ كېتىش قارارىغا كەپتۇ.

ئاينۇر توي بولۇۋاتقان كېچىسى سىڭلىسى ئايگۈلنى
قۇچىقىغا ئېلىپ تۇرۇپ:

— مەن كېتىمەن، — دەپتۇ ـ دە، پەنجىرىدىن سەك-
رەپ چۈشۈپ قېچىپتۇ. ئاينۇرنى كىيىندۇرۇپ يۆتكەپ كې-
تىشنى كۈتۈپ تۇرغان يەڭگىلەر ئارقىسىدىن قوغلاپتۇ.
ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن قاڭرۇق «ئاكىسى»، توي ئىگىلىرى
يۈگۈرۈشۈپتۇ. ئاينۇر بولسا، بۇ سەھرادىن ئۇ سەھراغا، بۇ
ئېتىزدىن ئۇ ئېتىزغا، ئۇ تاغدىن بۇ تاغقا قاراپ قېچىپ-
تۇ. ئۇ ئېگىز ھاڭلاردىن، چوڭقۇر غارلاردىن قورقماي ئۆ-
تۈپ، ئۆزىگە ئەپلىك جاي ئىزدەپتۇ، ئەمما ھەممىلا جاي
ئۇنىڭغا تۇپتۇزدەك، ئەپسىزدەك، قوغلاۋاتقانلار تۇتۇۋېلىپ

يەنە ئاشۇ ئۆيگە ئەكېتىدىغاندەك بىلىنىپ كېتىپتۇ. ئاينۇر ئەتراپقا كۆز تاشلاپتۇ، تاغ ـ تاشلارغا ئۆزىنى تاشلاپ يىغلاپتۇ. بارا ـ بارا ئادەملەرنىڭ تاۋۇشى، ئاتلارنىڭ تۇياق ئاۋازى ئاڭلىنىشقا باشلاپتۇ. تاغۇتاش ئىچىدە يالغۇز كېتىۋاتقان ئاينۇر بىر چوڭ تاشنىڭ يېنىغا كېلىپ توسۇلۇپ قاپتۇ ـ دە، تاشقا قاراپ:

يىلىنىدىم، ھەي يوغان تاش،
رەھىم ئەيلە، ھالىمغا باق !

دەپتۇ ۋە يەنە:

يېرىل تېشىم، يېرىل تېشىم،
قۇتۇلۇپ قالغاي ئەزىز بېشىم !

دەپ يالۋۇرۇپتۇ.

شۇ چاغدا تاغنىڭ ئىچىنى قاراڭغۇلۇق بېسىپ، ھاۋا گۈلدۈرلەپتۇ، ئاينۇر قورقۇپ كېتىپتۇ. يەنە قاراسلىغان ئاۋاز چىقىپ، چوڭ تاش يېرىلىپتۇ. قىزنىڭ خۇشاللىقى ئىچىگە سىغماي قاپتۇ. ئۇ غۇلاچلىرىنى كېرىپ، تاشنىڭ ئىچىگە كىرىپ:

ھەي يوغان تاش، ھەي يوغان تاش،
خۇشاللىقتىن كۆزۈمدە ياش !

يىپىل تىشىم، يىپىل تىشىم،
قۇتۇلۇپ قالدى ئەزىز بىشىم.

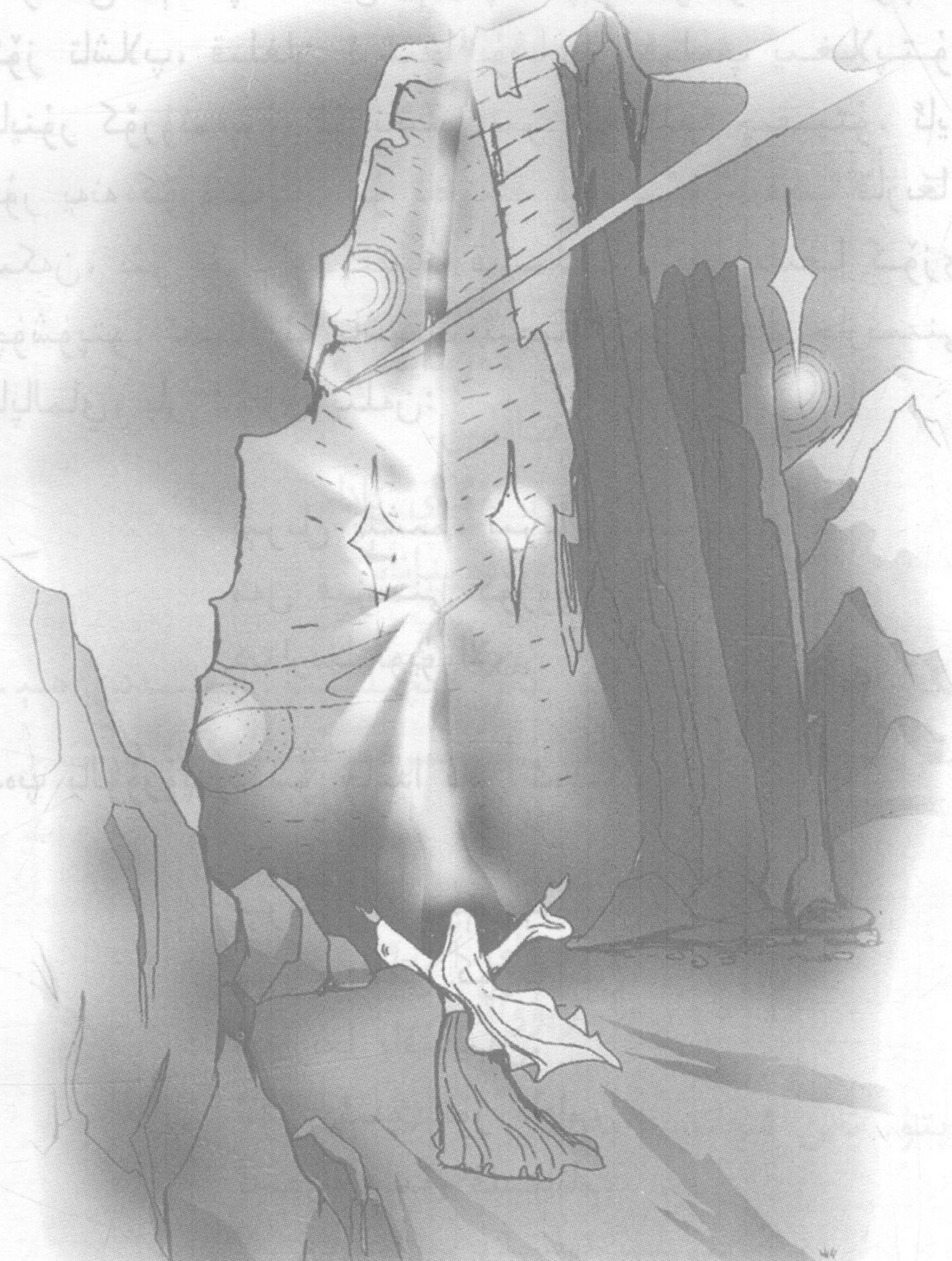

دەپتۇ. تاش يەنە قاراسلاپ يېپىلىپتۇ. بىراق، قىز ئۆششاق ئۆرۈلگەن سۇمبۇل چېچىنى تارتىۋېلىشقا ئۇلگۈرەلمەي، چېچىنىڭ ئۇچى تاش ئارىسىغا قىسىلىپ قاپتۇ. ئاينۇرنىڭ ئىزىدىن مېڭىپ دادىسى يېتىپ كەپتۇ. ئۇ تۆت ئەتراپقا كۆز تاشلاپ، قىلغان ئىشىغا پۇشايمان قىلىپ يىغلاپتۇ، ئاينۇر كۆرۈنمەپتۇ. ئۇ تاشنى بىر ئايلىنىپ چىقىپتۇ، ئاي- نۇر يەنە كۆرۈنمەپتۇ. ئۇ تاشنىڭ تۆپىسىگە چىقىپ قارىغا- نىكەن، بىر تۇتام چېچىنىڭ قىسىلىپ قالغانلىقىغا كۆزى چۈشۈپتۇ. ئەمما، ئۇ تاشنىڭ ئىچىگە كىرىشنىڭ چارىسىنى تاپالماي، بار ئاۋازى بىلەن:

يېرىل تېشىم، يېرىل تېشىم،
مەن قىزىمنى كۆرۈۋالاي،
دىدارىغا تويۇۋالاي.

دەپ يالۋۇرۇپتۇ. شۇ چاغدا تاش ئىچىدىن:

يېرىلما تېشىم، يېرىلما،
مەن دادامنى كۆرمەيمەن،
دىدارىغا باقمايمەن.
ئاۋال ئىدى ئۆز دادام،
ئەمدى بولدى قېيناتام.

دېگەن ئاۋاز كەپتۇ. دادىسى يىغلاپ ـ يىغلاپ، قورسىقى

ئاچقاندا قايتىپ كېتىپتۇ. ئاندىن ئۆگەي ئانا كەپتۇ. ئۇمۇ:

يېرىل تېشىم، يېرىل تېشىم،
مەن قىزىمنى كۆرۈۋالاي،
دىدارىغا تويۇۋالاي.

دەپ يالۋۇرۇپتۇ. تاش ئىچىدىن:

يېرىلما تېشىم، يېرىلما،
مەن ئانامنى كۆرمەيمەن،
دىدارىغا باقمايمەن.
ئاۋۋال ئىدى ئۆگەي ئانام،
ئەمدى بولدى قېنانام.

دېگەن ئاۋاز كەپتۇ ـ دە، تاش ئېچىلماپتۇ. كەينىدىن ھې-
لىقى سەت ئاكىسى كەپتۇ. ئۇ خىرقىراپ تۇرۇپ:

يېرىل تېشىم، يېرىل تېشىم،
مەن سىڭلىمنى كۆرۈۋالاي،
دىدارىغا تويۇۋالاي.

دەپتۇ. تاش ئىچىدىن يەنە:

يېرىلما تېشىم، يېرىلما،
مەن ئاكامنى كۆرمەيمەن،

دىدارىغا باقمايمەن.

دېگەن ئاۋاز كەپتۇ. ئۇمۇ قايتىپتۇ. ئەڭ ئاخىردا ئايگۈل كەپتۇ، ئۇ تاشقا باغرىنى يېقىپ تۇرۇپ:

يېرىل تېشىم، يېرىل تېشىم،
مەن ھەدەمنى كۆرۈۋالاي،
دىدارىغا قېنىۋالاي.

دەپتۇ. تاش ئىچىدىن بىر مۇڭلۇق سادا چىقىپتۇ:

يېرىل تېشىم، يېرىل تېشىم،
مەن سىڭلىمنى كۆرۈۋالاي،
دىدارىغا تويۇۋالاي،
مۇرادىمغا يېتىۋالاي.

تاش چاراسلاپ يېرىلىپتۇ. ئايگۈل: «جېنىم ھەدە!» دېگەن پېتى ھەدىسىنىڭ قۇچىقىغا ئۆزىنى ئېتىپتۇ. ئۇلار يىغلاپتۇ -

قاقشاپتۇ، بىر - بىرىنى باغرىغا بېسىپتۇ. تاڭ ئېتىپ، كۈن چىققاندا، ئېگىچە - سىڭىل ئىككىسى تاغدىن ئېشىپ يايلاققا قاراپ مېڭىپتۇ. ئۇلار ئۇزۇن يول يۈرۈپتۇ. كۈن قاتتىق ئىسسىپ كەتكەچكە، ئايگۈل يول ئۈستىدە بەك ئۇسساپ كېتىپ:

— ھەدە، ئۇسساپ كەتتىم، سۇ، — دەپتۇ.

— سەۋر قىل، سىڭلىم، — دەپ ئاينۇر ئايگۈلنى كۆندۈرۈپتۇ. ئۇلار مېڭىپ بىر يەرلەرگە كەلگەندە سۇ كۆرۈنۈپتۇ. ئۇلار كۆرۈنگەن سۇ بويىغا يېتىپ بېرىپتۇ. ئۇ بىر كۆلچەك ئىكەن، ئايگۈل سۇ ئىچكىلى ئېڭىشىپتۇ.

— ئىچمە، — دەپتۇ ئاينۇر، — بۇ كۆلچەك بۆرە سۈرەتلىك ئىكەن.

— ئۇسساپ كەتتىم، چىدىيالمايۋاتىمەن، — دەپتۇ ئايگۈل.

— ئىچسەڭ بۆرە بولۇپ قالىسەن، — دەپتۇ ئاينۇر. ئۇلار يەنە مېڭىپتۇ، ئالدىغا يەنە بىر كۆلچەك ئۇچراپتۇ. ئايگۈل يۈگۈرۈپ بېرىپ سۇنى چاڭگىلىغا تولدۇرۇپ ئېلىپ ئىچمەك بوپتۇ.

— ئىچمە، ئېيىق بولۇپ قالىسەن، — دەپ ۋارقىراپتۇ ئاينۇر.

— مېنى ئالداۋاتىسەن، — ئايگۈل ئۇسسۇزلۇقتا چىدىماي ئۆكسۈپ - ئۆكسۈپ يىغلاپتۇ.

— ئاپئاق سىڭلىم، راست، — دەپتۇ ئاينۇر. ئۇلار

يەنە مېڭىپتۇ، بىر يەرلەرگە كېلىپ بىر توپ سىيدىنىڭ تۈۋىدە ھاردۇق ئېلىشقا ئولتۇرۇپتۇ. ھاردۇق يېتىپ كەتكەن ئايگۈل ئاينۇرنىڭ تىزىغا بېشىنى قويۇپتۇ ـ دە، پۇشۇلداپ ئۇخلاپ كېتىپتۇ. سىيدىگە قونۇپ سايرىشىۋاتقان قۇشلارنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ ئولتۇرۇپ ئاينۇرمۇ ئۇخلاپ قاپتۇ. ئۇ ئۇخلاۋېتىپ چۈش كۆرۈپتۇ، چۈشىدە بىر ئاق كەپتەر باللىرىنى ئۇچۇرۇپ، پەرۋاز قىلىپ يۈرۈپتىكەن، نەدىندۇر بىر قۇرغۇي پەيدا بولۇپ كەپتەر باللىرىغا قاراپ ئېتىلىپتۇ. ئانا كەپتەر باللىرىنى قۇتقۇزۇش ئۇچۈن قۇرغۇيغا قارشى ئۇچۇپ، ئۇنى بىر تېپىپتۇ، ئەمما كۈچى يەتمەپتۇ. قۇرغۇي ئانا كەپتەرنى بىر تېپىپ مېيىپ قىلىپ قويۇپتۇ، كەپتەر موللاق ئېتىپ يەرگە چۈشۈپتۇ. ئاينۇر ئۇنى يەردىن ئالغىنىدا، ئانا كەپتەر ئارانلا نەپەس ئاپتۇ. ئاسماندا بولسا، قۇرغۇي باچكىلارغا چاڭگال سېلىشقا باشلاپتۇ. ئاينۇر قۇرغۇيغا غەزەپ بىلەن ۋارقىراۋېتىپ ئويغىنىپ كېتىپتۇ، قارىسا ئايگۈل يوق. شۇ ھامان ئەتراپتىن ۋاراڭ ـ چۇرۇڭ ئاڭلىنىشقا، ۋىژىلداپ كېلىۋاتقان ئوقلار سىيدىگە كېلىپ تېگىشكە باشلاپتۇ، ئاينۇر ئالاقزادە بولۇپ، سىڭلىسىنى ئىزدەپ ۋارقىراپتۇ:

— ئايگۈل ! ئايگۈل !

— مە، مە، مەن، — دېگەن بىر ئاۋاز كەپتۇ ـ دە، ئاينۇرنىڭ ئالدىدا بىر چىرايلىق كېيىك بالىسى پەيدا بولۇپ قاپتۇ. ئاينۇر:

— سىڭلىم، — دەپ ھېلىقى كېپىنەك بالىسىنى باغ-رىغا بېسىپتۇ. ئەسلىدە، ئاينۇر ئۇخلاپ قالغاندا، ئايگۈل ئۇسساپ ئويغىنىپ كېتىپ، «كېپىنەك كۆلى» بويىغا بېرىپ-تۇ ۋە شۇ كۆلنىڭ سۈيىنى ئىچىپ كېپىنەك بولۇپ قاپتۇ.

— يۈر، قاچايلى، — دەپتۇ ئوق ئاۋازىنىڭ ئەدەپ كەتكەنلىكىدىن چۆچۈگەن ئاينۇر. سىڭلىسى ئاينۇرغا ئە-گىشىپ قېچىپ كۆل بويىدىكى بىر توپ سېدىگە چىقىۋاپ-تۇ، بىراق ئۇلارنىڭ شولىسى «كېپىنەك كۆلى»گە چۈشۈپ قاپتۇ. ئوق ئۈزۈپ ئوۋ ئوۋلاپ كېلىۋاتقان پادىشاھ ئۇلار-نىڭ شولىسىنى كۆرۈپ قېلىپ، لەشكەرلىرىنى چاقىرىپ:

— ئەنە كۆردۈڭلارمۇ؟ — دەپتۇ. ھەممە شۇ تەرەپكە قارىسا، كۆل ئىچىدە گۈزەل بىر قىز بىلەن چىرايلىق بىر كېپىنەك بالىسى تۇرغۇدەك. پادىشاھ:

— ئاچىقىڭلار ! — دەپ بۇيرۇغانىكەن، لەشكەرلەر كۆلگە كېچىپ كىرىشىگە، ھېلىقى گۈزەل قىز بىلەن كې-پىنەك بالىسى غايىب بوپتۇ. شاھ بېشىنى كۆتۈرۈپ ئاسمانغا قارىسا، سېدە ئۈستىدە بىر گۈزەل قىز بىلەن بىر كېپىنەك بالىسى بىللە تۇرغان. شاھ ھەيران بولۇپ سوراپتۇ:

— ئادەممۇسەن، پەرىمۇ؟

— ئادەم.

— بۇ نېمە كېپىنەك؟

— ھەمراھىم، — دەپتۇ ئاينۇر بېشىنى تۆۋەن سې-لىپ. شاھ بىر قاراش بىلەنلا ئاينۇرغا ئاشىق بولۇپ قاپ-

تۇ، ئۇنى يۇرتىغا ئەكېتىپ قىرىق كېچە - كۈندۈز توي قىلىپ ئەمرىگە ئاپتۇ.

شاھنىڭ خانئايىم دېگەن خوتۇنى بولۇپ، تويىنىڭ بىرىنچى كۈنىلا ئاينۇرنى يامان كۆرۈپ قاپتۇ، شاھنى ئۇنىڭغا كۆڭۈلسىز قىلدۇرۇشنىڭ چارە - ئامالىرىنى ئىزدەپتۇ، شاھنىڭ ئاينۇرغا بەرگەن سوۋغاتلىرىنى تارتىۋاپتۇ. ئىشقىلىپ ئاينۇرغا قىلمىغان ئەسكىلىكى قالماپتۇ. كۈنلەر ۋە ئايلارنىڭ ئۆتۈشى بىلەن خانئايىمنىڭ نىيىتى بارغانسېرى يامانلىشىپتۇ. ئاينۇر بولسا ئېغىربوي بولۇپ قاپتۇ.

بىر كۈنى شاھ يەنە لەشكەرلىرىنى باشلاپ ئوۋغا چىقىپ كېتىپتۇ. پۇرسەتنى ئوك بىلگەن خانئايىم كۆل بويىدىكى قارىياغاچقا ئىلەڭگۈچ سېلىپ، ئاينۇرنى ئۇچۇشقا چاقىرىپتۇ. ساددا قىز خانئايىمنىڭ ئىلتىپاتىدىن كۆڭلى خۇش بولۇپ، ئىلەڭگۈچتە ئۇچۇپ ئويناپتۇ. ئاينۇر ئىلەڭگۈچتە بىر پەسلەپ، بىر ئېگىزلەپ، تازا ئۆرلىگەندە، خانئايىم كېلىپ، «شارت» قىلىپ ئارغامچىنى كېسىۋېتىپتۇ. ئاينۇر: «ۋاي !» دەپ ۋارقىرىغان پېتى كۆلگە چۈشۈپ كېتىپتۇ. بۇنىڭدىن پەقەت كېيىكلا خەۋەردار بولۇپ قاپتۇ.

ئوردا ئىچىدە ئالتوپىلاڭ كۆتۈرۈلۈپ، شاھنى چاقىرغىلى ئادەم مېڭىپتۇ. شاھ كەلگۈچە خانئايىم ئېغىر ئاغرىق قىياپىتىگە كىرىۋېلىپ، يوتقانغا يۆگىنىپ يېتىۋاپتۇ، بىر تېۋىپ خانئايىمنىڭ ئەتراپىدا پەرۋانە بولۇپ يۈرۈپتۇ. ئەھۋالنى كۆرگەن شاھ ئېغىز ئاچقۇچىلىك، خانئايىم:

— بەختسىزلىك، — دەپ يىغلاپتۇ.
— نېمە گەپ؟ — دەپ سوراپتۇ شاھ.
— ئۇنى سېھىرگەر دېسەم ئىشەنمىدىلە، ئاقىۋەت نېمە بولدى؟ ئۇ ماشا... زەھەر... — خانىشىيىم گېپىنى داۋاملاشتۇرالماي تېۋىپقا قاراپتۇ، تېۋىپ ئۇنىڭ سۆزىنى داۋام قىلىپ:
— كۈندىشى خانىشىيىمغا زەھەر ئىچۈرۈپ قېچىپ كېتىپتۇ، — دەپتۇ.
«ھەي مەككار ! » دەپتۇ - دە، پادىشاھ دەرھال لەشكەرلىرىنى چاقىرىپ:
— ئاتلاڭلار ! ئاينۇر قاچقۇن، خىيانەتچى ! ھازىر ئاتلىنىپ، ئۇنى تۇتۇپ كېلىڭلار ! — دەپ بۇيرۇق چۈشۈرۈپتۇ. لەشكەرلەر ئاتلىنىپ، تەرەپ - تەرەپكە ئاينۇرنى ئىزدەپ چىقىپ كېتىپتۇ...
ھەدىسىدىن ئايرىلىپ قالغان كېيىك بالىسى كۈندىن - كۈنگە شۈمشەرەپ، كۆل بويىدىن كەتمەي يىغلاپ يۈرگەندەكەن، بۇ ھال خانىشىيىمنى غەزەپلەندۈرۈپتۇ. ئۇ تېۋىپنىڭ دورىسى شىپالىق بەرمىگەن، كېسەللى كۈندىن - كۈنگە ئېغىرلىشىۋاتقان قىياپەتكە كىرىپ يېتىۋاپتۇ. بىر كۈنى تېۋىپ پادىشاھنىڭ يېنىغا كىرىپ، خانىشىيىمنىڭ ئەھۋالىنىڭ ئېغىرلىقىنى مەلۇم قىپتۇ.
— نېمە قىلماق لازىم؟ — دەپتۇ پادىشاھ.
— بۇنىڭ بىردىنبىر داۋاسى... — دەپ جىم بولۇپ

قاپتۇ تېۋىپ.

— نېمە داۋا بولسا قىلايلى، — دەپتۇ پادىشاھ يېنىدا تۇرغان كېيىك بالىسىنى نېرى ئىتتىرىپ. تېۋىپ مەقسەت- نى ئېيتىشقا پېتىنالماي، كېيىك بالىسىنى شەرەت قىپتۇ.

— كېيىكمۇ؟ — دەپتۇ پادىشاھ.

— سويۇپ، گۆشىنى خانئايىمغا يېگۈزۈپ، ئاشقىنى- نى نەزىر قىلىۋەتسىلە ساقىيىدۇ، — دەپتۇ تېۋىپ.

شاھ جىم بولۇپ قاپتۇ. كېيىك بالىسى بولسا، يەنە كۆلنىڭ بويىغا بېرىپ مۇڭلىنىپ يىغلاپتۇ.

— ئۇۋچىلارغا بۇيرۇق قىلاي، مۇشۇنداق كېيىك ئېتىپ كەلسۇن، — دەپتۇ پادىشاھ يېنىدىكى كېيىك بالىسىغا قىيماي.

— ياق، ئاللا مېنىڭ دىلىمغا مۇشۇ كېيىكنى سال- غان، — دەپتۇ تېۋىپ. كېيىك بالىسى ئۆكسۈپ يىغلاشقا باشلاپتۇ ۋە يەنە كۆل بويىغا بېرىپ باغرىنى يېقىپ يېتىۋاپتۇ. شۇ ھامان كۆلنىڭ ئىچىدىن:

ئەللەي بالام، ئەللەي،
كېچىلىرى چىراغىم.
ئوڭ يېنىمدا ئالتۇن بۆشۈك،
سول يېنىمدا كۈمۈش بۆشۈك،
ئەللەي بالام، ئەللەي.

دېگەن ئاۋاز كەپتۇ. بىردەمدىن كېيىن يەنە:

ئايلىنىپ مەن ئاي دەيمەن،
سېغىنىپ ئايگۈلۈمنى.
ئەللەي ئېتىپ هارمايمەن،
قارچىغامنى، ئوغلۇمنى.

دېگەن ئاۋاز ئاڭلىنىپتۇ. شۇنىڭدىن باشلاپ كېيىك بالىسى كۆل بويىدىن پەقەت كەتمەپتۇ.

ئەتىسى ئوردا ئىچىدە ئادەملەر كۆپىيىپتۇ. بىردەمدىن كېيىن ئوچاقلار كولىنىپ، قازانلار ئېسىلىپتۇ، قاساپ كېلىپ پىچىقىنى بىلەشكە باشلاپتۇ، ئاندىن كۆل بويىدىكى كېيىك بالىسىنى تۇتۇپ يىقىتىپ، پۇت - قولىنى چۈشەپ، قىلىچتەك ئىتتىك پىچاقنى كېيىك بالىسىنىڭ گېلىغا ئۇرۇشقا كىرىشكەندە، كېيىك بالىسىغا زۇۋان كىرىپ:

— هەي پادىشاھ، گېپىمگە قۇلاق سال، — دەپتۇ. قاساپ ئۆمرىدە كۆرمىگەن بۇ ئىشتىن قاتتىق چۆچۈپ

كېتىپ، قولىدىكى پىچاقنى چۆرۈۋېتىپتۇ. قول - پۇتى چۇشەكلىك تۇرغان كېيىك بالىسى كۆل تەرەپكە قاراپ يۇملاپ بېرىپ:

ياخشى كۆرگەن، جېنىم ھەدە،
سىڭلىڭ ساڭا يالۋۇرار.
سەن چىقمىساڭ بۇ كۆلدىن،
سىڭلىڭ جاندىن ئايرىلار !

دەپتۇ. ھەممە جىمجىت بولۇپ تىڭشىغانىكەن، كۆل ئىچىدىن:

يۈرەك - باغرىم ئېزىلدى،
غەم چېكىشتىن ئاپئاقىم.
چىقاي دېسەم ھالىم يوق،
ئۇچاي دېسەم قاناتىم !

دېگەن ئاۋاز چىقىپتۇ. كېيىك بالىسى كۆلگە يەنمۇ يېقىن كېلىپ مۇنداق دەپتۇ:

داش قازانلار ئېسىلدى،
قاسساپ، ئاشپەز يىغىلدى.
چاپسان چىققىن، جان ھەدە،
پىچاق گالغا قادالدى !

شۇ چاغدا كۆلدىن يەنە مۇنداق ئاۋاز كەپتۇ:

زىلچا ـ گىلەم ئاستىمدا،
قوش بۆشۈكلەر يېنىمدا.
قانداق چىقاي، جان ئۇكام،
ھەسەن ـ ھۈسەن يېنىمدا !

بۇنى ئاڭلىغان پادشاھ ئورنىدا تۇرالماي قاپتۇ. كۆپ ـ چىلىك كۆلدىن چىققان ئاۋاز ئاينۇرنىڭ ئاۋازىغا ئوخشايدۇ، بۇ ئاينۇر ئىكەن دەپ ئويلاپ، ھەممىسى قاپاق، سوغا، تەڭنە ئاچىقىپ، ئولاش ـ چولاش كۆلنىڭ سۈيىنى توشۇ ـ ۋەتكەنىكەن، ئىچىدە ئىككى يېنىغا ئالتۇن بىلەن كۈمۈش بۆشۈكنى قويۇپ، ئالتۇن كوكۇلىلىق ھەسەن ـ ھۈ ـ سەننى بىر جۈپ بۆشۈكتە تەۋرىتىپ ئولتۇرغان ئاينۇر كۆرۈنۈپتۇ.

ئاينۇر كۆلدىن چىقىپلا كېيىكنى باغرىغا بېسىپ، بىر دورا ئىچۈرگەنىكەن، كېيىك تىك تۇرۇپ، بىر سىلكىنىپلا تېرىسىنى تاشلاپ، بىر گۈزەل قىز سىياقىغا كىرىپتۇ.

بۇ ئەھۋالنى كۆرگەن خانئايىم بىلەن تېۋىپ نەگىدۇر قېچىپتۇ. شۇئان پادشاھ:

— ئالدامچى خوتۇن بىلەن ھىيلىگەر تېۋىپ تۇتۇل ـ سۇن ! — دەپ بۇيرۇق قىپتۇ. كۆپچىلىك دەرھال خانئا ـ يىم بىلەن تېۋىپنى تۇتۇپ كەپتۇ.

— بۇ ئىككىسىنى قىرىق بىر ئاتنىڭ قۇيرۇقىغا چىد-
تىپ سۆرىتىپ، چۆلگە تاشلاڭلار ! — دەپ بۇيرۇق قىپتۇ
پادىشاھ يەنە. بۇيرۇقتىن رازى بولمىغان خانئايىم سەكرەپ
ئوتتۇرىغا چۈشۈپ، شاھقا:
— ئىككىمىز بىللە ياشىدۇق، بىللە ئۆلەيلى، — دەپ-
تۇ - دە، شاھنىڭ كۆكسىگە خەنجەر ئۇرۇپتۇ. شاھ «ئاھ»
دەپ يىقىلىپ جان ئۈزۈپتۇ. جامائەت شاھنىڭ بۇيرۇقىنى
ئورۇنداپ، خانئايىم بىلەن تېۋىپنى قىرىق بىر ئاتنىڭ
قۇيرۇقىغا چېتىپ سۆرىتىپ ئۆلتۈرۈپتۇ. پادىشاھلىقنى
ئاينۇرغا بېرىپ، ئۇنى تەختكە چىقىرىپتۇ.
ئاينۇر، سىڭلىسى ئايگۇل، ئوغۇللىرى ھەسەن -
ھۈسەنلەر خەلق بىلەن ئىجىل - ئىناق بولۇپ دۇنيادىن
ئۆتۈپتۇ.

كېپەك خانىش

ئالەم يېڭىدىن بىنا بولغان، ئادەم ئەمدىلەتىن ئەقىل تېپىپ ئادەم بولغان ناھايىتى يىراق بىر زاماندا، ھازىر-قىلار ئۇچۇن دۇنيانىڭ قايسى بۇرجىكى ئىكەنلىكى سىر بولغان بىر ماكاندا بىر پادىشاھ ياشىغانىكەن. كىشىلەر ئۇ-نى ئادىل شاھ دېيىشىدىكەن. ئادىل پادىشاھ قىرىق ياشقا كىرگەندە، تەڭرىم ئۇنىڭ تەلەپ - ئىلتىجالىرىنى راۋا قىلىپ بىر ئوغۇل پەرزەنت ئاتا قىپتۇ. پادىشاھ يىگىرمە يىللىق تىلەك - ئارزۇسىنىڭ ئەمەلگە ئاشقانلىقىدىن ناھا-يىتى خۇشال بولۇپ، پۈتۈن يۇرت خەلقىگە قىرىق كۈن توي قىلىپ بېرىپتۇ. پادىشاھ ئالتۇن - كۈمۈشكە تولغان خە-زىنىسىنىڭ ئىشىكىنى كەڭ ئېچىپ، ئۈستى - ئۈستىلەپ خەير - ساخاۋەتلەرنى قىپتۇ. غېرىب - مىسكىن، يېتىم - ئاجىزلارنىڭ بېشىدىن جاۋاھىراتلارنى چاچقۇ قىلىپ چې-چىپتۇ. خالايىق پادىشاھنىڭ بۇ ياخشى مەرھەمىتىنى كۆ-رۈپ ئۇنىڭغا چەكسىز ئېھتىرام بىلدۈرۈپتۇ ھەمدە پادى-شاھنىڭ يېڭىدىن دۇنياغا كۆز ئاچقان ئوغلىغا ئۇزۇن ئۆ-

مۇر، بەخت ـ دۆلەت تىلەپ ئىبادەتلەر قىپتۇ. قىرىق كۈن شۇنداق خۇشاللىق ئىچىدە ئۆتۈپتۈكى، پۈتۈن شەھەردە كۈلمىگەن، ناخشا ئېيتمىغان، ئۇسسۇل ئوينىمىغان بىرمۇ ئادەم قالماپتۇ. كىم نېمىنى يېگۈسى كەلسە شۇنى يەپتۇ، نېمىنى كىيگۈسى كەلسە شۇنى كىيىپتۇ. قىسقىسى، ھېچ-كىم ھېچكىمگە چەك قويماپتۇ. ئادەملەر بىراقلا جەننەتكە كىرىپ قالغاندەك، ئۆزلىرىنى پەرىشتىگە ئۆزگىرىپ قال-غاندەك ھېس قىلىشىپتۇ. توينىڭ قىرىقىنچى كۈنى پادى-شاھ ئوغلىغا ئىسىم قويماقچى بوپتۇ. ئوغلىغا زادى نېمى-دەپ ئىسىم قويۇش ھەققىدە كۆپ تالاش ـ تارتىش بوپتۇ، ھەركىم ئۆز كۆڭلىدىكى ئەڭ چىرايلىق ئىسىملارنى ئوت-تۇرىغا قويۇپتۇ، ئۇنداق دەپ، مۇنداق دەپ زادى بىرلىككە كېلەلمەپتۇ. شۇ چاغدا بۇ يۇرتتىكى ھەممە كىشى ھۆرمەت-لەيدىغان دانىشمەن بوۋاي مۇنداق دەپتۇ:

— شاھىمىز قىرىق ياشقا كىرگەندە، ئىگەم بىر مۇبا-رەك ئوغۇل ئاتا قىلدى. بۇ خاسىيەتلىك ئوغۇل يالغۇز ئۇ-لۇغ شاھىمىزغىلا ئەمەس، بەلكى پۈتۈن مەملىكەت خەلقىگە خۇشاللىق ئەكەلدى. قىرىق كۈندىن بېرى خەلقلەر ئالەم ئاپىرىدە بولغاندىن بۇيان كۆرمىگەن ياخشى كۈنلەرنى كۆر-دى، غېرىبلار باي، دەرۋىشلەر غەنىي بولدى. ھەممە ئادەم خۇددى ئۆزىنى جەننەتكە كىرىپ قالغاندەك ھېس قىلىش-ماقتا. شۇكۇر، بۇ سۆيۈملۈك شاھزادە، شەۋكەتلىك تاجۇ تەختىمىزنىڭ ۋارىسى بىزگە بېھىشتەك بەخت ئاتا قىلدى،

شۇڭا بىز ئۇنىڭ ئىسمىنى جەننەت ئاتا قىلغۇچى دېگەن مەنىدە بېھىشئاتا قويساق.

بۇ تەكلىپ پادىشاھ، خانىش، بارلىق ۋەزىر - ئەمىر ھەمدە جىمىكى خالايىققا ماقۇل كېلىپ، شاھزادىگە بېھىشئاتا دەپ ئىسىم قويۇلۇپتۇ. مۇراسىم شۇنىڭ بىلەن ئاخىرلىشىپ، كىشىلەر خۇرجۇن - خۇرجۇن ئالتۇن - كۈمۈش، تىللا، تەڭگىلەرنى يۇدۇشۇپ ئۆز ئۆيلىرىگە قايتىشىپتۇ.

يىللار يىللارغا ئورۇن بوشىتىپ، كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچە ئارىدىن يەتتە يىل ئۆتۈپ كېتىپتۇ. شاھزادە بېھىشئاتا يەتتە ياشقا كىرىپتۇ. ئۇنىڭ يېشىنىڭ چوڭىيىشىغا ئەگىشىپ ئايدەك چىرايى تېخىمۇ چىرايلىق بولۇپ كېتىپتۇ. ئەقلى ئادەمنى لال قىلغۇدەك دەرىجىدە ئۆتكۈر بولۇپ يېتىلىپتۇ. پادىشاھ تەرەپ - تەرەپكە پەرمانلار چۈشۈرۈپ، دانىشمەن - ئالىملارنى ئوردىغا تەكلىپ قىلىپ، شاھزادىنى ئۇلارنىڭ قولىغا تاپشۇرۇپتۇ. دانىشمەن ئۇستازلار شاھزادىگە پۈتۈن دىلىدىن بېرىلىپ تەلىم بېرىپتۇ. يىللار ئۆتۈپ شاھزادە ئون بەش ياشقا توشۇپتۇ. ئۇستازلىرىنىڭ ئۇنىڭغا ئۆگەتكۈدەك ئىلمى قالماپتۇ. شاھزادە ئىلىم - ھېكمەتتە، ئەقىل - پاراسەتتە، جەڭ - ماھارەتتە كامالەتكە يېتىپتۇ. «ئالتۇن ئۈزۈككە ياقۇت كۆز» دېگەندەك، شاھزادىنىڭ ھۆسنىگە يارىشا ئەقلى، ئەقلىگە يارىشا ھۆسنى بىر - بىرىگە يارىشىپ، ئۇنى غۇبارسىز پاك قاش-

تېشىدەك قىلىۋېتىپتۇ.

كۈنلەرنىڭ بىر كۈنى شاھزادە پادىشاھنىڭ ئىجازىتىنى ئېلىپ، قىرىق يىگىتنى كەينىگە سېلىپ شىكارغا چىقىپتۇ. يىگىتلەر يولۋاس، يىلپىزلارنى ئوۋلاپتۇ، ھەر خىل قۇشلارنى تۇتۇپتۇ. شاھزادە ئوۋدا قۇرداشلىرىغا قارىغاندا ناھايىتى كۆپ جان ـ جانىۋارلارنى ئوۋلاپتۇ؛ كەڭ دالىنىڭ ھاۋاسى، رەڭمۇ رەڭ جانلىقلار، چەكسىز كەتكەن ئورمانلىق شاھزادىنىڭ زېھنىنى تېخىمۇ ئېچىپتۇ. شاھزادە يىگىتلەر بىلەن شۇنداق خۇشال ـ خۇرام ئوۋ ئوۋلاپ كۈننى ئۆتكۈزۈپتۇ. ئۇلار ئۈچىنچى كۈنى كەچقۇرۇن بىر دەريانىڭ بويىغا كېلىپ تۈنىمەكچى بوپتۇ. يىگىتلەر گۈلخانلارنى يېقىپ، كېيىك گۆشلىرىدە كاۋاپلارنى پىشۇرۇپ، خۇشبۇي مەيلەرنى ئىچىپ، ئاي يورۇقىدا بەزمە قۇرۇپتۇ.

يىگىتلەر شادلىق ئىچىدە بەزمىنى ۋايىغا يەتكۈزگەندىن كېيىن بىر - بىرلەپ ئۇيقۇغا كېتىپتۇ. شاھزادىمۇ يول-تۇزلارنىڭ چىرايلىق جىمىرلاشلىرىغا قاراپ كۆزىنى يېرىم يۇمغان ھالدا ئۇيقۇغا كېتىپتۇ. شاھزادە چۈش كۆرۈپتۇ، چۈشىدە ھېلىقى دەريا بويىدا ئۆزى يالغۇز تۇرارمىش، ئاي شۇنداق چىرايلىق نۇرلىنىپ ئالەمنى يورۇتارمىش، سۈزۈك سۇ تېگىدە ئالتۇنبېلىقلار ئويناپ يۈرەرمىش. شاھزادە ھەمراھلىرىم نەگە كەتكەندۇ دەپ، دەريانىڭ ئاياغ تەرىپىگە قاراپ يول ئاپتۇمىش، شۇ چاغدا سۇ يۈزىدە بىر گۈزەل ساھىبجامالنىڭ شولىسى كۆرۈنۈپتۇ. شاھزادە سەگەكلىشىپ ئەتراپقا قارىسا ھېچكىم يوقمىش، سۇغا قارىسا ھېلىقى گۈزەل سىيما بارغانچە جىلۋىلىنىپ، دولقۇنلارنىڭ ئۈستى-دە لەيلەپ تۇرارمىش. شاھزادىنىڭ يۈرىكىگە غايىبانە ئىشق ئوتى تۇتىشىپ، قوللىرىنى دەرياغا سۇنۇپ ساھىبجامالنى چاقىرارمىش، ئەمما گۈزەل سىيما كۈلۈپ قويۇشتىن باشقا ھېچقانداق ئىپادە بىلدۈرمەسمىش. شاھزادە تېخىمۇ بىتاقەت بولۇپ ئاسمانغا قارىسا، بۇ گۈزەل دىلرەبا ئاي ئىچىدە ئۇ-نىڭغا قاراپ تۇرارمىش. شۇ چاغدا ئۇنىڭ ئوتلۇق كۆزلىرى-دىن چاچرىغان بىر ئوت شاھزادىنىڭ باغرىغا تېگىپ، شاھزادە ھوشىدىن كېتىپتۇمىش. كېيىن شاھزادە ھوشىغا كېلىپ كۆزىنى ئاچسا، ھېلىقى پەرىشتە خۇيلۇق گۈزەل جانان ئۆزىنىڭ بېشىنى ئىللىق قۇچىقىغا ئېلىپ، يۈز - كۆزلىرىنى سىلاپ ئولتۇرارمىش. شاھزادە ئۇنىڭغا سالام

بېرىپ:

— ئەي، گۈزەللىكتە تەڭدىشى يوق مەلىكەم، ئۆزىڭىز ئاينىڭ قىزىمۇ ياكى كۈننىڭ قىزىمۇ؟ ئىنسانمۇ ياكى ھۆر - غىلمانمۇ؟ بۇ يەردە نېمە ئىش قىلىپ يۈرىسىز؟ — دەپ سوراپتۇمىش. مەلىكە ھېچبىر گەپ قىلماي تۇرارمىش. شاھزادە كۆزلىرىدىن يامغۇردەك ياش تۆكۈپ، قىزنىڭ كىملىكىنى تەكرار سورارمىش، ئەمما قىز كۈلۈپلا قويۇپ جاۋاب بەرمەسمىش. شاھزادە ياشلىرىنى توختىتالماي، قىزغا مۇھەببەتلىك سۆزلەرنى قىپتۇمىش. مەلىكە دىلرەبا ئاخىردا:

— ئەي پاك دىل شاھزادەم، مەندىن ئارتۇق گەپ سورىماڭ، باشقىلار ئاڭلاپ قالمىسۇن، سەت بولىدۇ. دېگەنلىرىڭىز راست بولسا، كېيىن بۇ يەرگە يالغۇز كېلىپ، مېنى مۇشۇ دەريا بويىدىن ئىزدەڭ، — دەپتۇمىش - دە، كۆزدىن غايىب بوپتۇمىش.

شاھزادە «مەلىكەم !» دېگىنىچە ۋارقىراپ ئويغىنىپتۇ. يىگىتلەر چۆچۈشۈپ شاھزادىنىڭ قېشىغا كېلىپ نېمە بولغانلىقىنى سورىشىپتۇ، ئەمما شاھزادە «ھېچنېمە بولمىدى» دەپلا باشقا گەپ قىلماپتۇ. بۇ دەل تاڭ يورۇغان مەزگىل بولۇپ، يىگىتلەر شاھزادىنىڭ خاھىشى بويىچە سەپەر جابدۇقلىرىنى يىغىشتۇرۇپتۇ. شاھزادە شىكارنى بىر كۈن بۇرۇن ئاياغلاشتۇرۇپ قايتىپتۇ.

شاھزادە ئوردىغا قايتقاندىن كېيىن بىرنەچچە كۈن

ھېچكىم بىلەن كۆرۈشمەي ئۆزىنىڭ خاس ھۇجرىسىغا كىـ-
رىپ كىتاب كۆرۈپ، كۆرگەن چۈشىگە تەبىر ئىـزدەپتـۇ.
دانالار قالدۇرغان قامۇسلاردىن شاھزادە چۈشىنى بىر ئۇلۇغ
سائادەتنىڭ بېشارىتى دەپ جەزملەشتۇرۇپتۇ، شاھزادىنىڭ
كۆڭلى يورۇپتۇ. ئۇ ئاتىسىنىڭ ئالدىغا كىرىپ:

— مۆھتەرەم شاھ ئاتا، مەن يەنە بىر قېتىم شىكارغا
چىقىشنى ئويلاپ قالدىم. دالىدا كۆڭلۈم كۆتۈرۈلۈپ، زېھ-
نىم ئۇرغۇپ قالىدىكەن، ئىجازەت بەرگەن بولسىلا، —
دەپتۇ. پادىشاھ:

— ئەي، كۆزۈمنىڭ نۇرى ئوغلۇم، كۆڭلۈڭ خالىـ-
غاندەك بولسۇن، نېمىشقا ئىجازەت بەرمىگۈدەكمەن، —
دەپتۇ ۋە ۋەزىرلەرنى چاقىرىپ، — سىلەر شاھزادىگە ۋە
ئۇنىڭ يىگىتلىرىگە يەتكۈدەك ئوزۇق - تۈلۈك تەييارلاپ
بېرىڭلار، — دەپ يارلىق چۈشۈرۈپتۇ. ۋەزىرلەر «لەببەي»
دېگىنىچە سىرتقا قاراپ قەدەم تاشلاپتۇ. شاھزادە ئۇلارغا
قاراپ:

— توختاڭلار، ماڭا ئارتۇق تەييارلىق لازىم ئەمەس، —
دەپتۇ. ۋەزىرلەر شاھزادىنىڭ سۆزى بىلەن ئۇنىڭ قېشىغا
كېلىپ قول باغلىشىپ تۇرۇپتۇ. پادىشاھ سوئال نەزىرى
بىلەن شاھزادىگە قاراپتۇ. شاھزادە پادىشاھ تەرەپكە ئىككى
قەدەم سىلجىپ:

— شاھ ئاتا، ئىلتىپاتلىرىغا رەھمەت. مەن بۇ قېتىم
شىكارغا يالغۇز چىقماقچىمەن. بۇرۇن كۆپ قېتىم ئۇنلىغان

يىگىتلەرنىڭ ھەمراھلىقىدا شىكار قىلدىم. ئۇ چاغدا شۇنداق قىلمىسام بولمايتتى، چۈنكى تېخى كىچىك ئىدىم. ئەمدى چوڭ بولدۇم، كۆچكە تولدۇم، ماڭا ھېچقانداق يار-دەمچى لازىم ئەمەس. دۇنيادا شاھلىق ۋە شاھزادىلىك ئا-دەمگە باقىي ئەمەس. «ئاينىڭ ئون بەشى ئايدىڭ بولسا، ئون بەشى قاراڭغۇ» دېگەن گەپ بار. مەن باشقىلارغا بېقىنماي ياشاشنى ئۆگىنەي. ناۋادا يالغۇز چىقىشىمغا قوشۇلمىسىلا، چىقماي. ئەگەر ئوغلۇم خۇشال بولسۇن، ياشاشنى چىن مە-نىسىدىن ئۆگەنسۇن دېسىلە ئىجازەت بەرگەيلا، — دەپتۇ.

پادىشاھ ئىچىدە ئوغلىنىڭ ئەقلىگە ئاپىرىن ئوقۇپتۇ ۋە تەختتىن چۈشۈپ شاھزادىنىڭ ماڭلايلىرىدىن سۆيۈپتۇ، شاھزادىنىڭ پات قايتىپ كېلىشىنى ئۆتۈنۈپتۇ ھەمدە: «ئى ياراتقان تەڭرىم، ماڭا شۇنداق ئۇلۇغ شەۋكەت بېرىپسەن، شۈكۈر. ئۇنىڭ ئۈستىگە مۇشۇنداق دانا ۋە ئەقىللىق ئوغۇل ئاتا قىپسەن، بۇنىڭ ئۈچۈن يۈز مىڭ شۈكۈر، ئوغلۇمنى ئۆز پاناھىڭدا ساقلىغايسەن» دەپ دۇئا بېرىپتۇ.

شاھزادە پادىشاھنىڭ قېشىدىن چىقىپ بىر كۈن تەي-يارلىق قىلىپ نان - توقاچ راسلاپتۇ. ئەتىسى ئاق ئارغى-ماققا مىنىپ دەريا بويىغا قاراپ يول ئاپتۇ. شاھزادە ئاتنى توختىماي قامچىلاپ، ئۇزاق يوللارنى بېسىپ ئاخىر دەريا بويىغا يېتىپ كەپتۇ. دەريانىڭ قېشىنى بويلاپ يۇقىرى - تۆۋەن ئۇزۇن ئايلىنىپتۇ، ئەمما قىزنىڭ قارىسىمۇ كۆرۈن-مەپتۇ. كۈن ئولتۇرۇپتۇ، ئاسماندا ئاي چىراي ئېچىپتۇ،

دەريا يۈزى كۆكتىكى غۇژمەك ـ غۇژمەك يۇلتۇزلارنىڭ جىلۋىسى بىلەن جىمىرلاپتۇ. شاھزادە بېھۇشئاتا تۈن يېرى-مىغىچە بىدار ئولتۇرۇپتۇ، ھېچبىر شەپە بولماپتۇ. تاڭغا يېقىن ئۇيقۇ غالىب كېلىپ كۆزلىرى يۇمۇلۇپتۇ. شاھزادە يەنە چۈش كۆرۈپتۇ، چۈشىدە ھېلىقى گۈزەل قىز يەنە تو-لۇن ئاينىڭ ئىچىدىن چىقىپ، ئاق بۇلۇتقا ئولتۇرۇپ ئۇ-چۇپ كېلىپ ساھىلغا قونۇپتۇ. شاھزادە ئېگىلىپ سالام بېرىپتۇ ۋە:

— ئەي گۈزەل مەلىكەم، ياخشى تۇرۇۋاتامسىز؟ مەن سىزنىڭ ئىشقىڭىزدا ئوت بولدۇم، ماڭا رەھىم قىلىپ ئۆ-زىڭىزنىڭ كىملىكىنى ئېيتىڭ. ماڭا ئىچىڭىز ئاغرىسۇن. قايسى گۈلشەننىڭ گۈلى سىز؟ — دەپ يىغلاپتۇ. مەلىكە ئۇنىڭ كۆز ياشلىرىنى سۈرتۈپ:

— ئەي شاھزادە، تېخى نادان ئىكەنسىز. مەن سىزنىڭ ماڭا ئاشىق بولغانلىقىڭىزغا ئىشەنمىدىم. چۈنكى، ئاشىق بولغان كىشى ئۇيقۇدىن غالىب كېلىشى لازىم، ئەمما سىز ئۇخلاپ قالدىڭىز. سىز ھازىر چۈش كۆرۈۋاتىسىز، مەن سىزنىڭ چۈشىڭىزدىكى قىزمەن، ئويغانسىڭىز، بەلكى بۇ ئىشلارنى ئۇنتۇپ كېتەرسىز. خەير ـ خوش، خۇدا خالىسا يەنە كۆرۈشەرمىز، — دەپ غايىب بوپتۇ. شاھزادە چۆچۈپ ئويغىنىپتۇ، قارىسا كۈن چىقىپ، تاغلار ئاللىقاچان قى-زىللىققا پۈركىنىپ بولغانىكەن. شاھزادە ئۆزىنىڭ ئۇخلاپ قېلىپ يامان قىلغانلىقىنى ھېس قىپتۇ.

شاھزادە دەريادا يۈز ـ كۆزلىرىنى يۇيۇپ، ئاز ـ تولا ناشتا قىلىپلا ئارغىماققا مىنىپ يەنە دەريانىڭ بويىنى بويلاپ قىزنى ئىزدەپتۇ، ئەمما قىزنىڭ قارىسىمۇ كۆرۈنمەپتۇ. يەنە كۈن ئولتۇرۇپ، ئاسماندا ئاي ـ يۇلتۇزلار پەيدا بوپتۇ. شاھزادە بۈگۈن كېچە چوقۇم ئۇخلاپ قالماسلىققا نىيەت قىلىپ، ئېقىن يۈزىگە قاراپ ئولتۇرۇپتۇ. تۈن يېرىمدىن ئېشىپتۇ، كېچە تاڭغا يېقىنلاپتۇ. دەل شۇ چاغدا سۇ يۈزىدە قىز كۆرۈنۈپتۇ. يىگىت ئالدىراپ بېشىنى كۆتۈرۈپ قارىسا، ئۆزىدىن ئانچە يىراق بولمىغان يەردە ھېلىقى قىزنىڭ كۆزلىرى ياش تۆرگۈدەك. شاھزادە قىزغا قاراپ يۈگۈرۈپتۇ. قىز شاھزادىنىڭ ئۆزىنى كۆرۈپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ كەلگەن يولى بىلەن قېچىپتۇ. شاھزادە: «توختاڭ، قورقماڭ !» دېگىنىچە ئارقىسىدىن قوغلاپتۇ. قىز قېچىپتۇ، يىگىت قوغلاپتۇ. ئۇلار شۇنداق قېچىپ، قوغلىشىپ كۈننى چۈش قىلىشىپتۇ. شاھزادە قىزنىڭ كەينىدىن قالماي يۈگۈرۈپتۇ. قىزنىڭ يۈگۈرگۈدەك دەرمانى قالمىغاندىلا شاھزادە ئۇنىڭغا يېتىشىپتۇ. شاھزادە كېلىپ قارىسا، قىز ئۆكسۈپ يىغلاپ ئولتۇرغۇدەك. قىز گۈل ـ گىياھلارنىڭ يوپۇرماقلىرىنى كىيىم قىلىۋالغانىكەن. شاھزادە قىزنىڭ ئالدىدا يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇپ يىغلاپ، ئۆزىنىڭ ئاشىقلىقىنى بايان قىپتۇ. قىز شاھزادىنىڭ گەپلىرىگە جىممىدە ئولتۇرۇپ قۇلاق سالغاندىن باشقا ھېچقانداق سۆز قىلماپتۇ. شاھزادە نۇرغۇن سوئاللارنى سوراپتۇ، قىز

بولسا گەپ قىلماي بېشىنى لىڭشىتىش بىلەنلا جاۋاب بې-
رىپتۇ. شاھزادە قىزنى كۆرۈپلا ئاشىق بولۇپ قالغانلىقىنى
سۆزلەپتۇ. قىز قۇلاق سېلىپ ئاڭلاپتۇ. قىزنىڭ كۆڭلىنىڭ
ئېرىگەنلىكىنى ھېس قىلغان شاھزادە:

— ئەي گۈزەل مەھبۇبەم، مەن سىزنى دەپ كۆيۈك
دەردىنى كۆپ تارتتىم، ئاخىر سىزنى تاپتىم، ئۆزۈمنىڭ
ھالىنى سىزگە يوشۇرماي ئېيتتىم، سىز نېمىشقا ماڭا
بىرەر ئېغىزمۇ گەپ قىلمايسىز؟ — دەپ يىغلاپ ئۆلتىجا
قىپتۇ. قىز كۆزلىرىدىن ياش تۆكۈپ، قولى بىلەن تىلىنى
كۆرسىتىپ تۇرۇپ، سۆزلىيەلمەيمەن، دېگەن ئىشارەتنى

بىرىپتۇ ۋە ئىزا تارتىپ بىر ئاھ چېكىپ ھوشىدىن كې-
تىپتۇ. شاھزادە قىزنىڭ بېشىنى قۇچىقىغا ئېلىپ، ئۇنىڭ
كۆز ياشلىرىنى كىرپىكلىرى بىلەن سۈرتۈپتۇ ھەمدە تەق-
دىرنىڭ بۇ قىسمىتىگە قاراپ ھەسرەت يۇتۇپتۇ ۋە كىچىك
بالىدەك يىغلاپ تۇرۇپ:

«ئى رەھمىتى كەڭ تەڭرىم، جىمى ئالەم سېنىڭ قۇد-
رەت كامالىڭ بىلەن ئۆرە تۇرىدۇ. سەن بارنى يوق، يوقنى
بار قىلىسەن، جانسىزلارغا جان بېرەلەيسەن. مەن ئاجىز
بەندەڭنىڭ ئىلتىجالىرىنى قوبۇل قىلىپ، بۇ قىزغا تىل
بەرگەيسەن، سۆزلەتكەيسەن» دەپ مۇناجاتلار ئوقۇپتۇ. تەڭ-
رىنىڭ قۇدرەت كامالى بىلەن شاھزادىنىڭ تىلىكى ئىجابەت
بولۇپ، كۆز ئالدىدا خىزىر ئەلەيھىسسالام پەيدا بوپتۇ.

— ئەسسالامۇئەلەيكۇم، ئوغلۇم، — دەپتۇ خىزىر.

— ۋەئەلەيكۇم ئەسسالام، بوۋا، ئۆزلىرى كىم بولىدى-
لىكىن؟ — دەپ سوراپتۇ شاھزادە.

— مەن خىزىر ئەلەيھىسسالام بولىمەن، قېنى مەشۇ-
قۇڭنى ئويغاتقىن، — دەپتۇ خىزىر.

شاھزادە قىزنى يېنىك سىلكىگەنىكەن، قىز گويا ئۇيۇ-
قۇدىن ئويغانغاندەك ھوشىغا كېلىپ كۆزلىرىنى ئاستا ئې-
چىپتۇ. يىگىت بىلەن قىز يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇپ خىزىرنىڭ
سۆزىگە قۇلاق سېپتۇ. خىزىر ساقاللىرىنى سىلاپ تۇرۇپ:

— تەقدىر سىلەرنىڭ قىسمىتىڭلارنى مۇشۇنداق پىچ-
قان. بۇگۈن سىلەر مۇراد - مەقسىتىڭلارغا يەتتىڭلار. مەن

سىلەرگە بىر ئۆمۈر مېھىر - ۋاپا تىلەيمەن، ئۆمۈر بويى
پاك يولدا مېڭىپ، ئۆزئارا ساداقەتمەن بولۇپ ئۆتكەي.
سىلەر، — دەپتۇ - دە، يېقىن كېلىپ شاھزادىنىڭ مەڭ-
زىدە توختاپ قالغان بىر تامچە ياشنى بارمىقى بىلەن ئې-
لىپ قىزنىڭ تىلىغا تەگكۈزۈپتۇ. ئاندىن قىزنىڭ جىسمى-
نى شۇنداق سىلىغانىكەن، ئۇنىڭ ئۈستىدىكى گۈل - گى-
ياھلارنىڭ چۆپلىرى شۇنداق چىرايلىق كىيىمگە ئايلىنىپ-
تۇ. قىز شۇئان زۇۋانغا كېلىپ:
— تەڭرىنىڭ ئىلتىپاتىغا رەھمەت، — دەپتۇ - دە،
خۇشاللىق ياشلىرىنى تۆكۈپتۇ. شاھزادە قىزنىڭ كۆز
ياشلىرىنى سۈرتۈپ، خىزىرغا كۆپ رەھمەت ئېيتىپتۇ.
خىزىر نۇرانە چىرايىدىن مېھرىبانلىق ياغدۇرۇپ:
— سىلەرگە قىلىدىغان ئىككى - ئۈچ ئېغىز نەسىھە-
تىم بار: ئوغلۇم، سەن بۇ قىزنى يىغلاتما، ئۇنى بەختلىك
قىل ! قىزىم، سەن بۇ شاھزادىگە ۋاپادار، ساداقەتمەن بول.
راست، ھېلىقى سېنى چوڭ قىلغان كېيىكنى ئۇزۇڭدىن
ئايرىما. بالىلىرىم، سىلەرنىڭ ئالدىڭلاردا تېخى يەنە نۇرغۇن
سىرلار بار، بۇ سىرلارنى ئەقلىڭلارنى ئىشلىتىپ ئېچىپ،
ياخشىلارغا خۇشاللىق، يامانلارغا زاۋاللىق بەخشەندە قىلى-
غايسىلەر، مۇرادىڭلار ھاسىل بولغاي، ئامىن ! — دەپلا
كۆزدىن غايىب بوپتۇ.
قىز بىلەن شاھزادە بۇ كارامەتكە ھەيران بولۇپ ياقى-
لىرىنى چىشلىشىپتۇ. ئاندىن ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ شېرىن

سۈھبەتلىرىنى قۇرۇپتۇ، مۇھەببەتلىك قوللىرى بىلەن بىر ـ بىرىنىڭ بويلىرىغا گىرە تاشلاپ يۈز ـ كۆزلىرىنى پۇرىشىپتۇ، ئوتلۇق لەۋلىرىدىن گۈل ـ غۇنچىلارنى ئۈزۈشۈپتۇ، ھەشقىپىچەكتەك چىرمىشىپتۇ، ئەمما ھايا بوستانلىرىنى دەسسىمەپتۇ. كەچ كىرىپ ئاي كۆتۈرۈلۈپتۇ. قىز شاھزادىنىڭ باغرىغا باش قويۇپ، شاھزادە قىزنىڭ مەڭزىگە مەڭزىنى يېقىپ ئۇخلاپ تۈننى ئۆتكۈزۈپتۇ.

كۈن كۆتۈرۈلۈپ ئالەمگە ئاپتاپ يېيىلىپتۇ. شاھزادە قىزنىڭ سۇمبۇل چاچلىرىنى بارماقلىرىدا تاراپ تۇرۇپ:

— مەلىكەم، ئەمدى قايتايلى، تېزدىن شەھەرگە قايتىپ بۇ خۇش خەۋەرنى شاھ ئاتام، خانىش ئانامغا يەتكۈزەيلى، ئاندىن پۈتۈن يۇرتقا توي بېرىپ، ھالال ئەر ـ خوتۇنلاردىن بولۇپ ئۆمۈرلۈك بەختىمىزنى باشلايلى، — دەپتۇ. قىز:

— ئى شەپقەتچىم، جېنىمنىڭ جانانىسى، مېنىڭ كىملىكىمنى سىز تېخى بىلمىدىڭىز، ئۆزۈمنىڭ كىملىكىنى ئۆزۈممۇ بىلمەيمەن. مېنىڭ بىلىدىغىنىم پەقەت بىرلا مېھرىبان كېيىك. مەن دۇنياغا كۆز ئېچىپ ئۆزۈمنى ئۇنىڭ قۇچىقىدا كۆردۈم، ئۇنىڭ سۈتىنى ئېمىپ چوڭ بولدۇم. ئۇ مېنى ئۆز جېنىدىنمۇ ئارتۇق كۆردۇ. خىزىر «تاشلىۋەتمە» دېگەن جانىۋار ئەنە شۇ. مېنىڭ تاكى تۈنۈگۈن ئاخشامغىچە تىلىم بولمىغاچقا، ئۇنىڭ ئۈستىگە، ئۇ بىر كېيىك بولغانلىقى ئۈچۈن ئۇن نەچچە يىلنى گەپ ـ

سۆزسىز، ئىشارەت بىلەن ئۆتكۈزدۇق. مەن ئۇنى ئانام دې-
سەممۇ بولىدۇ. مەن ئۇنىڭدىن ئايرىلالمايمەن، ئۇنى تاشلاپ
كېتەلمەيمەن، ئۇمۇ مەندىن ئايرىلالمايدۇ. مانا ساق بىر
كېچە، يېرىم كۈن ئۆتتى، ئۇ ھازىر مېنى ئىزدەپ، مېنىڭ
يولۇمغا قاراپ باغرى پارە - پارە بولۇپ كەتكەندۇ. ئەگەر
مېنى چىن دىلىڭىزدىن سۆيسىڭىز، شۇ بىچارە كېيىكنىمۇ
مەن بىلەن بىللە ئەكېتىڭ، ئۇنداق بولمىغاندا مەن نابۇت
بولۇپ تۈگىشىمەن، — دەپتۇ. شاھزادە كېيىكنى خۇددى
ئۆز ئانىسىدەك قەدىرلەيدىغانلىقىنى بىلدۈرۈپتۇ.

قىز ناھايىتى خۇشال بوپتۇ ۋە شاھزادىنى باشلاپ بىر
غارنىڭ ئىچىگە كەپتۇ. شاھزادە قارىسا، دېگەندەك شۇنداق
چىرايلىق بىر ئانا كېيىك تۇرغۇدەك. كېيىك قىزنى كۆ-
رۈپ ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپتۇ - دە، ئۇنىڭ پۇتلىرىنى
پۇراپتۇ، قىز ئۇنىڭ كۆز ياشلىرىنى سۈرتۈپ، بولغان
ئەھۋالنى ئۇنىڭغا سۆزلەپتۇ. كېيىك خۇددى گەپ ئۇقىدى-
غاندەك كۆزلىرىدە خۇشاللىق جىلۋە قىلىپ بېشىنى توخ-
تىماي لىڭشىتىپتۇ ۋە شاھزادىنىڭ يېنىغا كېلىپ، بۇ
ئىككىسىنى تەبرىكلىگەندەك ھەرىكەتلەرنى قىلىپ شاھزادى-
نىڭ پۇتلىرىغا سۈركىلىپتۇ.

شاھزادە قىزنى ئېتىغا مىندۈرۈپ شەھەرگە قاراپ يول
ئاپتۇ. كېيىك ئۇلارغا ئەگىشىپ مېڭىپتۇ. يېرىم كۈن
بولغاندا ئۇلار شەھەرگە يېتىپ كەپتۇ. خالايىق قىزنىڭ
ھۆسن - جامالىنى كۆرۈپ ھەيران قاپتۇ. شاھزادە ئوردىغا

كىرىپ بولغۇچە خەۋەر ئاللىقاچان پادىشاھقا يەتكۈزۈلۈپ
بوپتۇ. پادىشاھ نېمە ئىش بولغانلىقىنى بىلەلمەي، قىزنىڭ
ھۆسن ـ جامالى توغرىسىدىكى تەرىپلەرگە بىر ئىشىنىپ،
بىر ئىشەنمەي ئالدىراپ شاھزادىنىڭ ئالدىغا چىقىپتۇ. پا-
دىشاھ كۆرۈپتۇكى، شاھزادە بىر گۈزەل پەرىشتىنى ئاتقا
مىندۈرۈپ، ئاتنى ئۆزى يېتىلەپ كېلىۋاتقۇدەك، بىر
چىرايلىق كېيىك ئۇلارغا ئەگىشىپ كەلگۈدەك. شاھ قىزغا
بىر قاراپلا ئوغلىنىڭ بەختىگە قايىل بوپتۇ. پۈتۈن ئوردا
ئەھلى شاھزادىنىڭ ئەتراپىغا ئولىشىپتۇ، قىزنىڭ چىراي-
لىقلىقىغا ھەيران بولۇپ ياقىلىرىنى چىشلىشىپتۇ. شاھزا-
دە قىزنى ئاتتىن چۈشۈرۈپتۇ. پادىشاھ ئوغلىنىڭ قېشىغا

كىلىپ:

— مۇبارەك بولسۇن، ئوغلۇم، مۇبارەك بولسۇن، — دەپتۇ. شاھزادە دادىسىغا سالام بېرىپتۇ، قىزمۇ پادىشاھنىڭ ئالدىدا تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ سالام بېرىپتۇ. شاھ ئالدىراپ قىزنى ئورنىدىن تۇرغۇزۇپ: «قۇتلۇق قەدىمىڭىزگە مۇبارەك بولسۇن، قىزىم» دەپ پېشانىسىدىن سۆيۈپتۇ. خانىشمۇ ئوغلىنىڭ كۆزىگە قايىل بولۇپ، قىزنىڭ رۇخسارىغا زوقلىنىپتۇ ۋە قىزنى باغرىغا بېسىپتۇ.

پادىشاھ ۋە خانىش باشقىلارنى سىرتتا قالدۇرۇپ، شاھزادە بىلەن مەلىكىنى ئېلىپ ئۆز خانىسىغا كىرىپتۇ. كېيىنكىمۇ ئۇلار بىلەن بىللە ئۆيگە كىرىپتۇ. پادىشاھ بىلەن خانىش ئۇلارنىڭ قەيەردە تېپىشىپ قالغانلىقىنى سوراپتۇ. شاھزادە قىزنى تۇنجى قېتىم چۈشىدە كۆرگەندىن تارتىپ ئۇنى ئوردىغا باشلاپ كەلگۈچە بولغان ئارىلىقتىكى ۋەقەلەرنىڭ ھەممىسىنى بايان قىپتۇ. پادىشاھ بىلەن خانىش تەڭرىنىڭ كارامىتىگە راستىنلا ھەم ھەيران، ھەم چەكسىز خۇشال بوپتۇ. پادىشاھ:

— ئوغلۇم، قىزىم، سىلەر خۇدانىڭ تەقدىرى بىلەن قوشۇلدۇڭلار، مەن ۋە خانىش بۇنىڭغا ئىنتايىن خۇشال، شۇڭا دەرھال توي تەييارلىقىنى قىلىپ، قىرىق كېچە ـ كۈندۈز توي تارتىپ، ئىككىڭلارنىڭ نىكاھىنى ئوقۇتۇپ، ئەزىز بېشىڭلارنى قوشۇپ قويايلى. شۇنداق قىلسام مۇرادىم ھاسىل بولىدۇ. سىلەرچە قانداق؟ — دەپتۇ. خانىش،

شاھزادە ۋە مەلىكە رازىمەنلىكىنى بىلدۈرۈپتۇ. ئۇلار ئۇزاق مەسلىھەتلىشىپ قىزنى گۈلپەرى دەپ ئاتاشنى لايىق تېپىپتۇ.

ئەتىسى پۈتۈن شەھەردە قىرىق كۈنلۈك توي باشلىنىپ كېتىپتۇ. توي كۈندىن - كۈنگە قىزىپ بېرىپتۇ. پادىشاھ ۋە خانىش چەكسىز خۇشاللىققا چۆمۈپتۇ. ئەمما، پادىشاھنىڭ كۆڭلىدە بۇ قىز زادى كىمنىڭ قىزى؟ ئۇ قانداق بولۇپ بىر كېيىك بىلەن ياشاپ چوڭ بولغاندۇ؟ بۇ كېيىكتە بىرەر خاسىيەت ياكى بىرەر سىر بارمۇ، قانداق؟ دېگەن خىياللار تەكرارلىنىپتۇ. تويىنىڭ قىرىق بىرىنچى كۈنى شاھزادە بېھىشئاتا بىلەن گۈلپەرىنىڭ نىكاھى ئوقۇلۇپتۇ.

توي تۈگەپ ئەتىسى پادىشاھ بىلەن خانىش پەرزەنتلىرىنى چاقىرىپ، كېيىكنى قانداق ئورۇنلاشتۇرۇشنى سوراپتۇ. گۈلپەرى:

— مەن بۇ كېيىكتىن ئايرىلالمايمەن، ئۇنىڭدىن ئايرىلىش ماڭا ئۆلۈم بىلەن باراۋەر بولىدۇ، شۇڭا ئۇ مەن بىلەن تۇرسا، ئۆزۈمگە ھەمراھ قىلسام، — دەپ ئىلتىماس قىپتۇ. شاھزادە بېھىشئاتا گۈلپەرىنىڭ سۆزلىرىنى قۇۋۋەتلەپتۇ، ئەمما خانىش ئانچە قوشۇلماي:

— بالىلىرىم، ئويلاپ كۆرۈڭلار، ئۇ ھەرقانچە قەدىرلىك بولغان بىلەنمۇ ھايۋان تۇرسا، بىز پادىشاھ ئەھلى تۇرساق، قانداق قىلىپ ھايۋان بىلەن بىللە ياشىيالايمىز؟ شۇڭا، ئۇنى تاغقا ھەيدىۋېتەيلى، — دەپتۇ. بۇ گەپلەرنى

ئاڭلاپ تۇرغان كېيىك خۇددى ئادەمدەك يىغلاپ كېتىپتۇ، گۈلپەرى ئۆزىنى ئۇنىڭغا تاشلاپ يىغلاپتۇ. بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ تۇرغان پادىشاھ كېيىكنىڭ ئادەمدەك گەپ ئۇقىدىغانلىقىنى سېزىپ، بۇنىڭدا بىر سىر بارلىقىنى ھېس قىلىپ:

— توختاڭلار، مەنمۇ ئۆز مەقسىتىمنى دەپ باقاي. مەن دەسلەپ خانىش ئۆيلىگەندەك ئۆيلىغان. ئەمدى قارىسام، ئۇنى تاغقا قويۇپ بەرسەك ئادىل بولمىغۇدەك، ئۇ قانداقلا بولمىسۇن گۈلپەرىنى ئانا ئورنىدا ئېمىتىپ چوڭ قىلدى، شاھزادىمىزگە بەخت ئەكەلدى. ئۇنىڭدىن باشقا، مەن بۇ جانىۋارنىڭ قىلىقلىرىدىن قانداقتۇر بىر يوشۇرۇن سىرنىڭ بارلىقىنى ھېس قىلدىم. بۇ جانىۋار ئادەتتىكى ھايۋانلارغا ئوخشىمايدىغاندەك قىلىدۇ، بولمىسا ئادەمدەك يىغلامدۇ، ئادەمدەك كۈلەمدۇ، ئادەم بالىسىنى بېقىپ چوڭ قىلامدۇ؟ بۇ ئىشلارغا ئەقىل لال بولىدۇ. شۇڭا، بىر مەزگىل گۈلپەرىنىڭ ئارزۇسى بويىچە بۇ جانىۋار ئۇنىڭ قېشىدا تۇرسۇن. قالغان ئىشلارنى كېيىن ئەھۋالغا قاراپ بىرنېمە دېيىشەرمىز، — دەپ سۆھبەتنى ئۈزۈپتۇ. پادىشاھنىڭ بۇ ھۆكمىدىن گۈلپەرى ۋە شاھزادە قاتتىق شادلىققا چۆمۈپتۇ، خانىشمۇ قوشۇلۇپتۇ.

ئارىدىن بىر ئايدەك ۋاقىت ئۆتۈپتۇ. پادىشاھ ئولتۇرسا - قوپسا كېيىك ھەققىدە ئويلاپتۇ. بىر كۈنى پادىشاھ بىرنەچچە ۋەزىرنى ئالدىغا چاقىرىپ:

— ۋەزىرلىرىم، سىلەرگە سالىدىغان بىر مەسلىھەتىم بار ئىدى. خەۋىرىڭلاردا بار، ئوغلۇم شاھزادە بېھىشئاتانىڭ تويىنى قىلدۇق. ئۇ كېلىنىم گۈلپەرى بىلەن ناھايىتى ياخشى ئۆتۈۋاتىدۇ، ئىلاھىم كۆز تەگمىسۇن. گەپنىڭ ئو-چۇقىنى دېسەم، گۈلپەرىنىڭ ئاتا - ئانىسى زادى كىم؟ بۇ ئىش بىزگە قاراڭغۇ. گۈلپەرى ئۆزىنىڭ زادى كىمنىڭ قىزى ئىكەنلىكىنى ئۆزىمۇ بىلمەيدۇ. بۇ ھەقتە مەلىكە راستچىللىق بىلەن ئۆزىنىڭ ئاتا - ئانىسىنى بىلمەيدىغان-لىقىنى ئېيتتى. مەلىكىنىڭ بىلىدىغىنى پەقەت ئۇنى بې-قىپ چوڭ قىلغان ئاشۇ كېيىك. مەلىكە دۇنياغا كۆز ئې-چىپ ئۆزىنى ئاشۇ جانىۋارنىڭ قۇچىقىدا كۆرۈپتۇ، كېيىك ئۇنى بېقىپ چوڭ قىپتۇ. مەن بۇ ئىشتىن بەكلا ئەجەبلەن-مەكتىمەن. قارىسام بۇ كېيىك ئادەتتىكى ھايۋانلارغا ئوخ-شىمايدۇ، قىلىقلىرى ئادەمدەكلا، گەپ ئۇقىدىغاندەك قىلى-دۇ. مەن كۆپ ئويلاندىم، بۇ جانىۋاردا بىر سىر بارمىكىن دەيمەن، — دەپتۇ.

— مەنمۇ شۇنداقراق پەرەز قىلغانىدىم، — دەپتۇ ئوڭ قول ۋەزىر.

— بۇ گەپنى ئوڭ قول ۋەزىر ۋە باشقا ۋەزىرلەر بە-لەنمۇ قىلىشقانىدۇق، — دەپتۇ سول قول ۋەزىر، — پە-ىمچە، شاھىمىزنىڭ گۇمانلىرى خاتا ئەمەس. بۇ كېيىكتە چوقۇم بىر سىر بولۇشى مۇمكىن. شەھەرنىڭ سىرتىدا بىر دانىشمەن بوۋاي بار. ئۇ ئادەمنىڭ جاھاندىكى بارلىق

سېھىر ـ ھېكمەتلەردىن خەۋىرى بولۇپلا قالماي، يەنە سېـ
ھىر قىلىنغان نەرسىلەرنى تونۇيالايدۇ ۋە سېھىرنى بىـكـار قىلالايدۇ، شۇڭا ئاشۇ دانىشمەنگە بىر كۆرسىتىپ باقساق.

ئەتراپتا تۇرغان دۆلەت ئەركانلىرى بۇ گەپنى بىـردەك قۇۋۋەتلەپتۇ.

ــ خوپ، ناھايىتى ياخشى بولدى، سول قول ۋەزىرىم، بۇ ئىشنى سىزگە تاپشۇراي، بۇگۈندىن قـالـدۇرمـاي ئـاشـۇ دانىشمەن بوۋاينى ھۇزۇرۇمغا كەلتۈرۈڭ، ــ دەپـتـۇ پـادىـ شاھ.

پادىشاھنىڭ پەرمانى بويىچە دانىشمەن بوۋاي شاھنـىـڭ ئالدىدا ھازىر بوپتۇ. پادىشاھ قارىسا، بۇ خـىـزىـر سۈپـەت، پەرىشتىدەك ئادەم بولۇپ، چىرايىدىن نۇر يېغىپ تـۇرغـۇـ دەك. پادىشاھ دانىشمەننى ئىسىل نازۇنېمەتلەر بىلەن مېـھـ مان قىلىپ ئولتۇرۇپ مۇددىئاسىنى ئۇقتۇرۇپتۇ ۋە ئۆزىگە ياردەم قىلىشنى ئىلتىماس قىپتۇ. دانىشمـەن بـوۋاي پـادىـ شاھقا قۇللۇق بىلدۈرۈپ، پادىشاھنىڭ خىزمىتىنى جـېـنـى بىلەن بەجا كەلتۈرىدىغانلىقىنى ئىزھار قىپـتـۇ. ۋەزىـرلـەر كېيىكنى سارايغا ئەكىرىپتۇ. دانىشمەن بوۋاي كېيىكـنـىـڭ كۆزلىرىگە تىكىلىپ بىردەم تۇرۇپ قاپتۇ ـ دە، ھـەسـرەتـ لىك ئاھ چېكىپتۇ ھەمدە:

ــ شاھىم، ھەقىقەتەن دانا ۋە ئاقىل ئىكەنلا. بولـدى، ھازىر سۆزلەشمەيلى، خانىش، شاھزادە بىلەن مەلـىـكـە بـۇ يەرگە كەلسۇن، ــ دەپتۇ. پادىشاھ:

— خانىش بىلەن شاھزادە، مەلىكىنى كەلتۈرۈڭلار، — دەپتۇ. ھايال ئۆتمەيلا ئۇچەيلەن كىرىپ كەپتۇ. ھەممەيلەن دانىشمەن بوۋايغا سوئال نەزىرى بىلەن قارىشىپتۇ. دانىشمەن بوۋاي قارەدەك ئاپئاق ساقاللىرىنى سىلاپ تۇرۇپ سۆزلەپتۇ:

— كۆڭلۈمگە خۇددى بەش قولدەك ئايان بولۇۋاتىدۇكى، بۇ كېيىك ئادەتتىكى جانىۋار ئەمەس، بەلكى سېھىرلەنگەن ئادەمدەك قىلىدۇ. بىز بۇ كېچە ئۇخلىماي تەڭرىدىن تىلەپ، بۇ سېھىرنى ياندۇرۇپ كۆرسەك دەيمەن، شاھىمىز قانداق قارايدىكىن؟ — دەپتۇ. پادىشاھ دەرھال ماقۇل بولۇپتۇ.

دانىشمەن بوۋاي تاھارەت ئاپتۇ. باشقىلارمۇ پاك تاھارەت بولۇشۇپتۇ. دانىشمەن تەسۋىنى سىيرىپ بىرنېمىلەرنى ئوقۇشقا باشلاپتۇ. پادىشاھ، خانىش ۋە باشقىلارمۇ قولىنى دۇئاغا كۆتۈرۈپ كېيىكنىڭ سېھرىنى ياندۇرۇشقا تەڭرىدىن مەدەت تىلەپتۇ. دانىشمەن بوۋاي ئوقۇپتۇ، ئوقۇپتۇ، ۋاقىت خۇپتەن بوپتۇ، يېرىم كېچە بوپتۇ، باشقىلارمۇ قوللىرىنى دۇئادىن چۈشۈرمەي خۇدادىن تىلەپتۇ. دانىشمەن ئوقۇۋېرىپتۇ. تۇن تاڭغا يېقىنلىشاي دېگەندە كېيىك ئاستا-ئاستا كۆزىنى يۇمۇپتۇ. ئارىدىن بىر چاي قاينام ۋاقىت ئۆتكەندە دانىشمەن قولىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ:

«ئى قۇدرىتى يېگانە تەڭرىم، كارامىتىڭنى كۆرسەتكەيسەن ! » دەپ ئۈنلۈك ئىلتىجا قىپتۇ.

ئەيىۇھەنناس، شۇنداق بىر كارامەت يۈز بېرىپتۇكى، كۆزنى يۇمۇپ ـ ئاچقۇچە بولغان ئارىلىقتا كېيىك شۇنداق چىرايلىق بىر ئايالغا ئايلىنىپتۇ. ھەممەيلەن ھاڭ ـ تاڭ بولۇشۇپتۇ. ئۇ ياش يۇقى كۆزلىرىنى ئالىقانلىرى بىلەن سۈرتۈپتۇ ـ دە:

ـــ ئاھ باغرىم، جىگىرىم قىزىم ! ـــ دەپ گۈلپەرىگە ئۆزىنى تاشلاپ قاتتىق يىغلاپتۇ. بۇ ئىشتىن پادىشاھ، ۋەزىرلەر، خانىش ۋە شاھزادە تېخىمۇ ھەيران قاپتۇ. تۇرغانلارنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭغا سالام بېرىپتۇ. بۇ ئايال پادىشاھ بىلەن خانىشقا يۈكۈنۈپ يىغلاپ مىڭ رەھمەتلەر ئېيتىپتۇ. بۇ ئىشتىن ھەممەيلەن ناھايىتى خۇشال بولۇشۇپتۇ.

پادىشاھ دانىشمەن بوۋايغا ئالتۇن ياقىلىق تونلارنى كىيدۈرۈپ، قولىغا ئون مىڭ سەر ئالتۇن تۇتقۇزۇپ

ئىكرام بىلەن ئۇزىتىپ قويۇپتۇ. خانىش بىلەن مەلىكە بۇ ئايالنى يۇيۇپ ـ تاراپ، چىرايلىق كىيىملەرنى كىيدۈرۈپ-تۇ. ئۇلار ئىسسىل تائاملار بىلەن ناشتا قىلغاندىن كېيىن، پادىشاھ ئايالدىن سوراپتۇ:

ــ ئەي بىچارە مەزلۇم، تەڭرىنىڭ كارامىتى بىلەن ئەسلىڭىزگە كەلدىڭىز. بىز سىزنىڭ قاچان، نېمىشقا مۇشۇنداق كېيىك سۈرىتىگە كىرىپ قالغانلىقىڭىزنى ۋە كېلىنىم گۈلپەرى بىلەن قانداق چېتىشلىقىڭىزنىڭ بارلىقىنى بىلىشكە بەك ئالدىراۋاتىمىز. ناۋادا مالال كەلمىسە، دىل ئازار ھېس قىلمىسىڭىز، كەچۈرمىشلىرىڭىزنى سۆزلەپ بەرسىڭىزكەن، ــ دەپتۇ.

ــ مەن ئەسلىدە، ــ دەپ سۆزىنى باشلاپتۇ كېيىكتىن ئۆزگەرگەن ئايال، ــ بىر كاتتا باينىڭ ئارزۇلۇق قىزى ئىدىم. ئىسمىم گۈلبۇي ئىدى. بۇنىڭدىن ئون سەككىز يىل بۇرۇن بىر كۈنى، خىزمەتچى قىزلار بىلەن دادام ماڭا سېلىپ بەرگەن خاس بېغىمدا ئويناپ يۈرەتتىم. شەھىرىمىزنىڭ پادىشاھى قۇتلۇق شاھ شۇ چاغدا باغنىڭ تېشىدىن مېنى كۆرۈپ قاپتۇ ۋە مېنى كۆرۈپلا ماڭا ئاشىق بوپتۇ. ئۇ ئاتتىن چۈشۈپ باغنىڭ تېمىدىن ئاتلاپ باغقا كىرىپ، مېنىڭ قېشىمغا كېلىپ ئىسمىمنى سورىدى، دەپ بەردىم. ئۇ باغدىن بىر تال قىزىلگۈلنى ئېلىپ قولىمغا قىستۇرۇپ قويدى. ئۇنىڭ قولى قولىمغا تېگىپ كەتكەنلىكىنى ھېس قىلغىنىمدا، يۈرىكىم ئوتقا چۈشكەندەك

بولدى. يوشۇرمايمەن، مەنمۇ ئۇنى ياقتۇرۇپ قالدىم. ئۇ كېيىن مېنى ئىزدەپ كېلىدىغانلىقىنى ئېيتىپ كەتتى. ئۇ ناھايىتى چىرايلىق، قەددى ـ قامەتلىك، ئۇنىڭ ئۇستىگە ياش ئىدى. بىرقانچە كۇنگىچە ئۇنى ئويلاپ، ئۇنى چۇشەپ بىئارام يۇردۇم. ئارىدىن بىرقانچە كۇن ئۆتۇپ، ئۆيگە ئۇنىڭ ئەلچىلىرى كەلدى. ئاتام ۋە ئانام خۇشاللىق بىلەن ماقۇل. لۇق بىلدۇردى. شۇنداق قىلىپ، بىزنىڭ قىرىق بىر كېچە ـ كۇندۇز تويىمىز بولدى. ھەممە ئادەم خۇشاللىقتا چۆمدى. پەقەت بىرلا ئادەم، يەنى پادىشاھنىڭ چوڭ خانىشى ناھايىـ. تى خاپا ئىدى. مەن ئۇنىڭ خاپا چىرايىغا قاراپ ئۇنىڭغا ئىچىم ئاغرىدى. ناۋادا ئۇنىڭ ئورنىدا مەن بولغان بولسام، مەنمۇ شۇنداق بولۇشۇم مۇمكىن ئىدى. قىرىق بىرىنچى كۇنى نىكاھ ئوقۇلدى. مەن شاھ بىلەن بىللە ماڭا تەيـ. يارلانغان خاس ھۇجرىغا كىردۇق، يېتىپ قالدۇق، يېرىم كېچە بولغاندا ئۇسساپ قالدىم. شاھنىڭ قېشىدىن ئاستا قوپۇپ تاشقىرىقى ھۇجرىغا چىقسام، چوڭ خانىش ئولتۇ. رۇپتۇ. يۇرىكىم جىغغىدە قىلىپ كەتتى. ئۇ سالام بەردى، مەن ئۆزۇمنىڭ ئۇسسىغانلىقىمنى ئېيتتىم. ئۇ بىر كىچىك مىس چەينەكتىن بىر پىيالە شەربەت قۇيۇپ بەردى ۋە ئوبدان ئارام ئېلىشىمنى تاپىلىدى. مەن رەھمەت ئېيتىپ شاھنىڭ قويىنىغا كىرىپ ياتتىم. ئەتىسى تاڭ ئاتقاندا پادىـ. شاھ چىرقىراپ كەتتى، سىرتتىن ئادەملەر دۇپۇرلىشىپ كىرىپ كەلدى. تۇۋا خۇدايىم، گەپ قىلالمىدىم، قارىسام

توت ئاياغلىق بولۇپ قاپتىمەن، ئۈستۈبشىمنىڭ ھەممىسى تۈك. ئادەملەر: «ئالۋاستىكەن، كېيىك سۈرەتلىك ئالۋاستىكەن. تۇتۇڭلار، باغلاڭلار !» دەپ ۋارقىراپ ماڭا يوپۇرۇلۇپ كېلىشتى. ئەھۋالنىڭ چاتاقلىقىنى، ھاياتىمنىڭ خەۋپ ئىچىدە قالغانلىقىنى ھېس قىلىپ قاچتىم. ئۇلار قوغلىدى، مەن جېنىمنىڭ بارىچە قاچتىم. ئۇلار مېنى بىر يىلدەك تاغمۇتاغ، دەشتمۇدەشت قوغلىدى. بويۇمدا قالغىنىكەن، شۇ جەرياندا بۇ قىزىمنى تۇغدۇم. مەن ئۇنى ئېلىپ ئىنسان ئاياغ باسمايدىغان يەرلەردە يۈرۈپ ئون سەككىز يىلنى ئۆتكۈزدۈم. مەن سۆزلىيەلمىگەنلىكىم ئۈچۈن قىزىممۇ تىلسىز چوڭ بولدى. مەن ئۆزۈمنىڭ ئەھۋالىمغا ئېچىنىمىدىم، ئەمما قىزىمغا قاراپ يۈرىكىم بەك ئېچىشىپ كەتتى، چۈنكى ئۇ مەندەك ھايۋان سىياقىدا تۇغۇلغان بولسا ئانچە ئازابلانماس ئىدىم. يامىنى قىزىم ئادەم سىياقىدا، ئۇنىڭ ئۈستىگە ناھايىتى چىرايلىق تۇغۇلدى. گەرچە ھايۋان بولسامىمۇ، تىلىم بولمىسىمۇ، پاك قەلبىم بىلەن تەڭرىدىن قىزىمغا ئاسانلىق تىلىدىم. بىر كۈنى ئۇ بىر كېچە يوقىلىپ كەتتى، بەك قورقتۇم. ئەتىسى بۇ شاھزادىنى باشلاپ قېشىمغا كەلدى. ئۇ سۆزلىيەلەيدىغان بولۇپ قاپتۇ. مەن گەپ قىلالمىسامىمۇ سۆزلىرىنى ئۇقتۇم. بەك خۇشال بولدۇم. شاھزادە قىزىم بىلەن مېنى بۇ يەرگە باشلاپ كەلدى. قالغان ئىشلارنى دېمىسەممۇ ئۆزۈڭلار بىلىسىلەر. مېنىڭ كۆرگەن كۈنلىرىم ئەنە شۇ. ئاتا ـ ئانام نېمە بولۇپ كەت-

كەندۇ؟ بەلكى ھىجرانلىق دەردى ۋە ئىچ ئاغرىقىدا ئۆلۈپ كەتكەندۇ.

ئايال ھېكايىسىنى شۇنداق ئاخىرلاشتۇرۇپتۇ. گۈلپەرى ئۆزىنى ئانىسىنىڭ باغرىغا تاشلاپ يىغلاپتۇ، شاھزادىمۇ ئۇنى «ئانا» دەپ چاقىرىپتۇ، بۇ ئىش پۈتۈن شەھەرگە پۇر كېتىپتۇ.

پادىشاھ بىلەن خانىش بۇ ئىشلاردىن خەۋەر تاپقاندىن، كېيىن ئۆزئارا ئۇزاق مەسلىھەتلىشىپتۇ.

ئەتىسى ئادىل پادىشاھ بىرقانچە ۋەزىرنى چاقىرىپ:

— سىلەر قۇتلۇق شاھنى مېنىڭ نامىمدىن شەھىرىمىزگە مېھمانغا تەكلىپ قىلىپ كەلسەڭلار، ناۋادا قوبۇل قىلسا تېخى ياخشى، رەت قىلسا، ئالدىغا ئۆزۈم بارىمەن، — دەپ ۋەزىرلەرنى يولغا سېپتۇ.

ۋەزىرلەر پادىشاھنىڭ پەرمانى بويىچە قۇتلۇق شاھنىڭ شەھىرىگە كېلىپ شاھقا سالام بەجا كەلتۈرگەندىن كېيىن، ئادىل شاھنىڭ مەكتۇپىنى ۋە ئۇنىڭ يوللىغان سوۋغاتلىرىنى تەقدىم قىپتۇ ھەمدە ئۆزلىرىنىڭ كېلىش مەقسىتىنى قۇتلۇق شاھقا بىلدۈرۈپتۇ. قۇتلۇق شاھ خۇشاللىق بىلەن ماقۇل بولۇپ:

— قەدىمىڭلارغا مۇبارەك بولسۇن! مەن پادىشاھىڭلارنىڭ ئادەمگەرچىلىك قىلىپ مېنى مېھمانغا چىللىغانلىقىغا كۆپ خۇشالمەن. بىر - ئىككى كۈن شەھىرىمىزدە بولۇڭلار، باغۇ بوستانلارنى تاماشا قىلىڭلار، ئاندىن بىللە

بارايلى، ــ دەپتۇ. ئەلچىلەر رازىلىق بىلدۈرۈپتۇ. كەلگەن-لەر قۇتلۇق شاھنىڭ شەھىرىدە ئۈچ كۈن سەيلە - تاماشا، بەزمە - مەشرەپ ئويناپ كۆڭۈللىرىنى ئاچقاندىن كېيىن، قۇتلۇق شاھنى ئېلىپ ئۆز شەھىرىگە راۋان بوپتۇ. قۇتلۇق شاھ تۆت يۈزدەك ۋەزىر - ئەمىر، ئالىم - ھۆكۈمالىرىنى ئېلىپ مېڭىپتۇ.

ئادىل شاھ قۇتلۇق شاھنى قىزغىن قارشى ئاپتۇ، جا-ھان خۇشاللىقىغا چۆمۈپتۇ. ناغرا - سۇنايلارنىڭ ئاۋازى كۆككە يېتىپتۇ، دەپ تۇگەتكۈسىز بەزمە - تاماشىلار بىلەن بىر ئاي ئۆتۈپتۇ، قۇتلۇق شاھ قايتماقچى بوپتۇ. شۇ چاغدا ئادىل شاھ قۇتلۇق شاھقا:

ــ مۆھتەرەم ئالىيلىرى، ئۆزلىرى قايتىش ئالدىدا تۇرۇۋاتىدىلا، يولغا چىقىشتىن بۇرۇن ئۆزلىرىگە دەيدىغان ئازراق گېپىم بار ئىدى، كۆڭۈللىرى خالارمۇ؟ ــ دەپتۇ.

ــ ئەلۋەتتە، ئۆزلىرىنىڭ شەھىرىدە يۈرگەن كۈنلىرىمدە ئۆزلىرىنىڭ مەن پەقىردىن كۆپ دانا ۋە جىق ئادىل ئىكەنلىكلىرىنى ھېس قىلدىم. ھېكمەتلەرگە تولغان سۆھ-بەتلىرىدىن دىلىم يورۇپ، كۆڭلۈم كۆتۈرۈلۈپ قالدى. قانداق سۆزلىرى بولسا خۇشاللىق بىلەن ئاڭلاشقا تەييار-مەن، ــ دەپتۇ قۇتلۇق شاھ.

ــ ئۆزلىرىگە دېمەكچى بولغىنىم بىر ھېكايە، بىر تېپىشماق دېسەممۇ بولىدۇ، بۇ تېپىشماقنى بىللە تاپساق دەيمەن. بۇرۇن مۇنداق بىر ئىش بولغانىكەن، ــ دەپ سۆز

باشلىغان ئادىل شاھ بولۇپ ئۆتكەن ۋەقەلەرنى بىر - بىر-لەپ ھېكايە قىپتۇ. قۇتلۇق شاھ بۇ ھېكايىنى ئاڭلاپ ھەيران قاپتۇ ۋە ئۇن سەككىز يىل بۇرۇن ئۆز بېشىدىن ئۆتكەن ئىشلارنى يادىغا ئاپتۇ، ئەمما چاندۇرماي، ھېكايە ئاڭلىغان قىياپەتتە:

— ناھايىتى قىزىق ھەم ناھايىتى ئېچىنىشلىق سەر-گۈزەشت ئىكەن، — دەپتۇ.

— بۇ ھېكايىنىڭ ئالىيلىرى بىلەن ھېچقانداق ئالا-قىسى يوق دەپ قارامدىلا؟ — دەپتۇ ئادىل شاھ قۇتلۇق شاھقا. قۇتلۇق شاھ نېمە دېيىشنى بىلەلمەي ئولتۇرۇپ قاپتۇ. شۇ چاغدا ئادىل شاھنىڭ خانىشىنىڭ ھەمراھلىقىدا گۈلبۇي، گۈلپەرى كىرىپ كەپتۇ. قۇتلۇق شاھ ئۇنى كۆ-رۇپ ھەيران قاپتۇ ۋە ئورنىدىن چاچراپ قوپۇپ:

— سىز گۈلبۇي ئەمەسمۇ؟ — دەپتۇ. خانىش گۈلبۇي چەكسىز ھەسرەت ئىچىدە:

— شاھىم، ئەزىزىم، — دەپ ئۆزىنى ئۇنىڭ باغرىغا تاشلاپتۇ. تۇرغانلارنىڭ ھەممىسى كۆز يېشى قىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن بارلىق سىرلار ئاشكارا بوپتۇ.

قۇتلۇق شاھ دەرھال ۋەزىرلىرىگە پەرمان چۈشۈرۈپ، چوڭ خانىشنى چاقىرتىپتۇ. قۇتلۇق شاھ بىلەن ئادىل شاھ ئۇنى راست گەپ قىلىشقا قىستاپتۇ. چوڭ خانىش يالغان ئېيتىشقا ئورۇن قالمىغانلىقىنى بىلىپ، گۇناھىنى تىلەپ:

— مەن گۇناھكار، بىر قوشۇق قېنىمنى تىلەيمەن.

گۇلبۇي كىچىك خانىش بولۇپ ئوردىغا كەلگەنلىكتىن، مېنىڭ كۇنداشلىقىم تۇتۇپ ئۆزۈمنى قويالماي قالدىم. شۇ-نىڭ بىلەن ھەر تۈرلۈك چارە ـ ئامالالارنى قىلىپ، بىر جادۇگەر موماينى تېپىپ دەردىمنى ئېيتتىم. ئۇ مىڭ سەر كۈمۈش بېرىش شەرتى بىلەن ماڭا ئانار شەربىتىگە ئەپسۇن ئوقۇپ بەردى. توي كېچىسى يېرىم كېچىدە خانىش گۇلبۇي كۆتكىنىمدەك «ئۇسسىدىم» دەپ تاشقىرىغا چىقتى، مەن ئاشۇ ئەپسۇن ئوقۇلغان ئانار شەربىتىنى بەرگەنىدىم، — دەپتۇ.

قۇتلۇق شاھ غەزەپتىن جالاقلاپ تىترەپ، ۋەزىرلىرىگە دەرھال ھېلىقى جادۇگەر موماينى كەلتۈرۈشنى بۇيرۇپتۇ. ئۇزاق ئۆتمەي جادۇگەر موماي ھازىر بوپتۇ. نۇرغۇن ئادەم-لەرنىڭ قان قەرزىگە بوغۇلغان بۇ قېرى دەللە ئۆلۈمگە بۇيرۇلۇپ دارغا ئېسىلىپتۇ. چوڭ خانىشنى خانىش گۇلبۇي تىلەپ قاپتۇ. خانىش گۇلبۇي بىلەن مەلىكە گۇلپەرى قۇت-لۇق شاھنى قۇچاقلاپ بەخت ياشلىرىنى تۆكۈپتۇ. خانىش گۇلبۇي قۇتلۇق شاھتىن ئاتا ـ ئانىسىنى سورىغانىكەن، پادىشاھ:

— مېنى كەچۈرۈڭ، ئامرىقىم، مەن ناھايىتى چوڭ جىنايەتكە يول قويدۇم. مەن بولغان ئەھۋاللارنى ئۇقماي، ئۇلارنى ماڭا قىز ئەمەس ئالۋاستى بەرگەنىكەن، دەپ زىندانغا سالدۇرغانىدىم. ئۇلار ھېلىمۇ زىنداندا، ئەمما مەن ئۇلارغا زىيان ـ زەخمەت يەتكۈزمەي كەلدىم. خۇدايىم بۇي-

رۇسا ئۇلار بىلەن دىدارلىشىسىز، ــ دەپتۇ.

شۇنداق قىلىپ، ھەممە ئىش ئايان بوپتۇ. يامانلارنىڭ ھالى يامان بوپتۇ، ياخشىلار خۇشاللىققا چۆمۈپتۇ. ئادىل شاھ بىلەن قۇتلۇق شاھ مەسلىھەتلىشىپ، شاھزادە بىھىش-ئاتا بىلەن مەلىكە گۇلپەرىنىڭ توينى يەنە قىرىق كۈن ئويناپتۇ. قۇتلۇق شاھ ئادىل شاھ ۋە ئۇنىڭ خانىشى باش-لىق ئادىل شاھنىڭ خەلقىنى ئۆز شەھىرىگە باشلاپ بې-رىپ، ئۆزى بىلەن خانىش گۇلبۇينىڭ توينى يەنە قىرىق كۈن، شاھزادە بىلەن مەلىكىنىڭ توينى قىرىق كۈن ئوي-ناپتۇ. ئىككى شەھەر خەلقى توي ئۈستىگە توي ئويناپتۇ. شۇنىڭدىن باشلاپ ئىككى پادشاھ ۋە ئىككى شەھەر خەلقى تۇغقان بولۇشۇپ، ياخشىلارنى يۆلەپ، يامانلارنى جازالاپ، ئەلدە بەخت - سائادەت ئورنىتىپتۇ.

خاسىيەتلىك رەسىم

ئۆزۈن زامانلار ئىلگىرى بىر يۇرتتا بىر يېتىم بالا ئۆتكەنىكەن. ئۇ يىل بويى بىر باي ئائىلىنىڭ قويلىرىنى باقىدىكەن، لېكىن ئۆزى ئاچ ـ يالىڭاچ ياشايدىكەن. كۈنلەرنىڭ بىرىدە ئۇ جاڭگالدا قوي بېقىۋاتسا، بىر بۆركۈت بىر يىلاننى چاڭگاللاپ ئۇچۇپ كېتىۋاتقۇدەك. قويچى بالا يىلانغا ئىچى ئاغرىپ، بېشىدىكى تۇمىقىنى پۇلاڭلىتىپ: «هايت، كۇش، ئال !» دەپ ۋارقىراپتۇ. بۆركۈت يىلاننى تاشلاپ تۇماققا ئېتىلىپتۇ ـ دە، تۇماقنى چاڭگاللىۋالغىنىچە ئۇچۇپ كېتىپتۇ. قويچى بالا يەردە ياتقان يىلاننىڭ قورسىقى يېرىلىپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ، كۆڭلىكىنىڭ پېشىنى يىرتىپ يىلاننىڭ قورسىقىنى تېڭىپتۇ. يىلاننى كەپىسىگە ئەكېتىپ كۆڭۈل قويۇپ قارىغانىكەن، يىلان بىرقانچە كۈندىلا سەللىمازا ساقىيىپتۇ. بۇ يىلان ئەسلىدە يىلانلارنىڭ پادىشاھى بولۇپ، سەيلە ـ تاماشا ئۈچۈن يەر يۈزىگە چىققان چېغىدا بۇ پالاكەتكە يولۇققانىكەن. يىلان

زوۋانغا كىلىپ:

— ئەي رەھىمدىل بالا، سەن مېنىڭ ھاياتىمنى قۇت-قۇزۇپ قالدىڭ، بۇ ياخشىلىقىڭ ئۈچۈن مەندىن نېمىنى تىلىسەڭ شۇنى بېرەي، — دەپتۇ.

— ماڭا ھېچ نەرسە كېرەك ئەمەس، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ بالا. يىلان يەنە:

— مەن سېنى ئوردامغا ئېلىپ باراي، سەن ئوردامدىن نېمىنى خالىساڭ شۇنى ئالغىن، مەن يىلانلارنىڭ پادىشاھى-مەن، — دەپتۇ ۋە: «كۆزۈڭنى يۇم، ئەمدى ئاچ !» دەپ بولغۇچە قويچى بالا ئۆزىنى ھەشەمەتلىك ئوردىدا كۆرۈپتۇ. قويچى بالا ئەتراپقا قارىغۇدەك بولسا، ئالتۇن - كۈمۈش، لەئەل - ياقۇتلار كۆزنى چاقنىتىپ تۆكۈلۈپ ياتقۇدەك، تامدا بىر پارچە رەسىم ئېسىقلىق تۇرغۇدەك. ئۇ يېڭىدىن ئېچىلغان قىزىل ئەتىرگۈلنىڭ سۈرىتى ئىكەن. قويچى بالا رەسىمگە ھەۋەسلىنىپ قاراپ تۇرۇپ قاپتۇ. يىلان پادىشاھ:

— خالىساڭ بۇ رەسىمنى ساڭا ھەدىيە قىلاي، — دەپ، تامدىن رەسىمنى ئېلىپ بالىغا بېرىپتۇ. قويچى بالا رەھمەت دەپ، رەسىمنى ئېلىپ ئۆز يېرىگە قايتىپ كې-تىشنى ئىلتىماس قىپتۇ. يىلان پادىشاھ ماقۇل بولۇپ: «كۆزۈڭنى يۇم، ئەمدى ئاچ !» دېگەنىكەن، بالا كۆزىنى ئې-چىپ، ئۆزىنى قويلىرى بار جاڭگالدا كۆرۈپتۇ.

قويچى بالا كەچقۇرۇن ئۆز كەپىسىگە قايتىپ كەپتۇ. ھېلىقى رەسىمنى ئۆزى كۆرەلەيدىغان ئېگىز يەرگە ئاۋايلاپ

چاپلاپ قويۇپتۇ. ھېرىپ ـ چارچاپ كەتكەن بالا بىردەمدىلا قاتتىق ئۇيقۇغا كېتىپتۇ. ئەتىسى ئورنىدىن تۇرۇپ قارىسا، داستىخان سېلىنىپ، تۈرلۈك نازۇنېمەتلەر تەييار تۇرغۇدەك. ئۇ، بۇ تامدىكى رەسىمنىڭ خىسلىتى بولسا كېرەك، دەپ ئويلاپتۇ، بەھۇزۇر ئولتۇرۇپ قورسىقىنى ئوبدان تويدۇرۇپ، قوي بېقىشقا كېتىپتۇ. كەچقۇرۇن قويلىرىنى ھەيدەپ كەلسە، كەپىنىڭ ئىچى پاك ـ پاكىز تازىلىنىپ، چىرايلىق بېزىلىپ، داستىخاندا شۇنداق مەززىلىك غىزالار تولۇپ تۇرغۇدەك. قويچى بالا ھۇزۇرلىنىپ تاماقلىنىپتۇ. شۇنىڭدىن باشلاپ بۇ ئىش داۋاملىشىۋېرىپتۇ. قويچى بالىنىڭ يۈزلىرىدىن نۇر يېغىپ، كىشىلەر كۆرسە ھەيران قالغۇدەك بولۇپ قاپتۇ.

بىر كۈنى باي ئايال قويچىنىڭ قامەتلىك، چىرايلىق بولۇپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ كۆڭلىگە جىن چۈشۈپتۇ ـ دە، ئۇنىڭ كەپىسىگە بېرىپ باقماقچى بوپتۇ. بالا قوي باققىلى چىقىپ كەتكەندىن كېيىن، ئايال ئاستا ئۇنىڭ كەپىسىگە كېلىپ ئىشىكنىڭ يوچۇقىدىن ئۆينىڭ ئىچىگە قارىسا، ئىلگىرىكى ئەسكى كەپە شۇنداق چىرايلىق بېزەلگەن، يوپيورۇق ۋە ئازادە تۇرغۇدەك. ئۇ ئۆز كۆزىگە ئىشەنمەي قاراپ تۇرسا، تامدىكى رەسىم سىيرىلىپ چۈشۈپ بىر ساھىبجامالغا ئايلىنىپتۇ. ئۇ قويچى بالىنىڭ كېلىشىگە تاماقنى تەييارلاپ قويۇش ئۈچۈن ئەمدى داستىخان سالغىلى تۇرۇشىغا ھېلىقى ئايال كەپىگە كىرىپ، قىزنىڭ

قولىنى مەھكەم تۇ-
تۇۋېلىپ قىزنى
ئەكەتمەكچى بولۇپ
كەپىنىڭ سىرتىغا
زورلاپ تارتىپتۇ.
ساھىبجامال:
— ئەگەر مې-
نى قويچى بالىدىن
ئايرىۋەتمەكچى بو-
لىدىكەنسەن، پۈتۈن
ئۆي - جاي، بې-
ساتلىرىڭنى غايىب
قىلىۋېتىمەن، —
دەپتۇ.
باي ئايال قور-
قۇپ قىزنى قويۇۋېتىپتۇ. قىز دەرھال رەسىمگە ئايلىنىپ
تامغا چاپلىنىپتۇ.

شۇنىڭدىن باشلاپ باي ئايالنىڭ نىيىتى بۇزۇلۇپتۇ. ئۇ
رەسىمدىكى قىزنى ئىككى ئوغلىدىن بىرىگە ئېلىپ بې-
رىپ، بۇ ئاجايىپ مۆجىزىگە ئىگە بولماقچى بوپتۇ، شۇڭا
ئۇ قويچى بالىنى كۆزدىن يوقىتىشنىڭ ئامالىنى ئىزدەپتۇ.

بىر كۈنى كەچقۇرۇنلۇقى قويچى بالا قويلىرىنى قوتان-
غا سولاپ، كەپىسىگە كىرىپ كېتىۋاتقىنىدا، باي ئايال

ئۇنى چاقىرىپ:

— مەن يېڭى ساراي سالماقچى. بۈگۈن كېچە باغدىكى ھەممە دەرەخلەرنى كېسىپ، لىم ھەم تورۇس ياغاچلىرىنى ئاقلاپ، ئەتە تاڭ ئاتقۇچە تەييارلاپ بول. ئەگەر بۇ ئىشنى ئورۇندىيالمىساڭ جاجاڭنى يەيسەن ! — دەپتۇ ھەم قويچى بالىغا بىر پالتا بىلەن ئورغاقنى تاشلاپ بېرىپتۇ. قويچى بالا پالتا بىلەن ئورغاقنى ئېلىپ ئۆزىنىڭ كەپىسىگە كىرىپ غەم يېسىپ ئولتۇرۇپتۇ. بۇ چاغدا رەسىم تامدىن سىيرىلىپ ساھىبجامالغا ئايلىنىپ، قويچى بالىغا:

— سىز غەم قىلماڭ، پالتا بىلەن ئورغاقنى باغقا ئاچىقىپ قويۇڭ، ئۆزىڭىز كەپىدە خاتىرجەم ئارام ئېلىپ ئۇخلاڭ، — دەپتۇ. ئۇ قىز يەنە رەسىمگە ئايلىنىپ تامغا چاپلىنىپتۇ. قويچى بالا قىزنىڭ دېگىنى بويىچە غىزالىنىپ خاتىرجەم ئۇخلاپتۇ.

ئەتىسى ئورنىدىن تۇرۇپ قارىسا، باغدىكى دەل - دەرەخلەر كېسىلىپ، باي ئايال تەلەپ قىلغاندىنمۇ جىق لىم ياغاچلار تەييار بوپتۇ. باي ئايال بۇنى كۆرۈپ نىيىتى تېخىمۇ بۇزۇلۇپتۇ. كۆڭلىگە يەنە يامان نىيەت پۈكۈپ، قويچىغا سارايىنى ھازىر سالمايدىغانلىقىنى ئېيتىپ دەل - دەرەخلەرنى باغقا ئاپىرىپ ئاۋۋالقىدەك قىلىپ قويۇشنى، بۇ ئىشنى بۈگۈن كېچە ئورۇنداپ بولمىسا جاجىسىنى بېرىدىغانلىقىنى ئېيتىپتۇ.

قويچى بالا كەپىسىگە قايتىپ داستىخاندىكى تاماقلارنى

يېمەي غەم بېسىپ ئولتۇرغىنىدا، تامدىكى رەسىم ساھىب- جامالغا ئايلىنىپ:

— ئەي ئاق كۆڭۈل بالا، غەمگە پاتماڭ، خاتىرجەم ئارام ئېلىڭ، — دەپتۇ. قويچى بالا يەنە غىزالىنىپ ئۇخلاپ قاپتۇ.

قويچى بالا ئەتىسى سەھەردە تۇرۇپ باغقا كىرىپ قا- رىسا، دەل ـ دەرەخلەر ئەسلىدىكىدەك كۆكىرىپ تۇرغۇدەك. ئۇ يەنە خاتىرجەم قوي باققىلى كېتىپتۇ.

باي ئايال بۇ پىلانىنىڭمۇ ئەمەلگە ئاشمىغانلىقىنى كۆ- رۈپ ئوغىسى تېخىمۇ قايناپتۇ، كۆڭلىگە تېخىمۇ يامان نىيەت پۈكۈپتۇ.

كەچقۇرۇن قويچى بالا قويلارنى ھەيدەپ كېلىشىگە، باي ئايال ئۇنىڭ ئالدىنى توسۇپ:

— بۈگۈن كېچە سەن ئىشىك ئالدىغا بىر كۆل چاپىد- سەن، كۆلگە سۇ تولدۇرۇپ، قاينىتىسەن، — دەپ قويد- چىغا بىر كەكە، بىر قولتۇق ئوتۇن ھەم سېۋەت تاشلاپ بېرىپتۇ.

بالا غەمگە پېتىپ كەپىسىگە كەپتۇ. رەسىم ساھىبجا- مالغا ئايلىنىپ:

— ئۇ ئازازۇل جادۇگەر خوتۇن ئۆزىنىڭ گۆرىنى كولاتقۇزغۇدەك. سىز ئۇ بەرگەن نەرسىلەرنى ئىشىكنىڭ ئالدىغا قويۇپ خاتىرجەم ئۇخلاڭ، — دەپتۇ. قويچى بالا قىزنىڭ دېگىنى بويىچە خاتىرجەم يېتىپ قاپتۇ.

ئەتىسى تاڭ سەھەر بىلەن باي ئايال ئىككى ئوغلىنى كەينىگە سېلىپ چىقسا، ئىشىكى ئالدىدا يوغان بىر كۆل تۇرغۇدەك، كۆلدىكى سۇ پورۇقلاپ قايناپ تۇرغۇدەك. باي ئايال يەنە ئىشىنىڭ ئەپلەشمىگەنلىكىدىن بىئارام بولۇپ تۇرغاندا، قويچى بالا بىلەن ساھىبجامال كۆل بويىغا كەپتۇ.

باي ئايال قويچى بالىنى يېنىغا چاقىرىپ:

— سېنى ئازاد قىلدىم، ئەركىن هايات كەچۈرگىن، — دېگەچ پادىچى بالىنىڭ كەينىگە ئۆتۈۋېلىپ، ئۇنى كۆلگە ئىتتىرىۋېتىپ، ئىككى ئوغلىغا قىزنى تۇتۇپ باغلاشنى بۇيرۇپتۇ. ئۇلار قىزنى تۇتۇپ باغلاشقا تەمشەلگەندە، قويچى بالا بىر قولىدا ئالتۇن، يەنە بىر قولىدا گۆھەر كۆتۈرگىنىچە كۆلدىن چىقىپتۇ. باي ئايال بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ كۆزلىرى ئالاچەكمەن بولۇپ كېتىپتۇ ـ دە، بالىدىن:

— كۆلنىڭ تېگىدە ئالتۇن، گۆھەرلەر بارمىكەن؟ — دەپ سوراپتۇ. قويچى بالا:

— شۇنداق، كۆلنىڭ تېگىدە ئالتۇن ـ كۈمۈش، گۆھەر ـ ياقۇتلار نۇرغۇن ئىكەن، قاچىلاشقا بىرنەرسە ئالغىلى چىقتىم، — دەپتۇ.

ئاچ كۆز باي ئايال كۆلنىڭ تەكتىدىكى بايلىقلارغا بۇ ئىگە بولۇۋالمىسۇن دەپ ئويلاپ، ئىككى ئوغلىغا:

— بالىلىرىم، مەن كۆلگە چۈشىمەن، قولۇمنى پۇلاڭلاتسام تېزدىن چۈشۈڭلار، — دەپ قايناۋاتقان كۆلگە

سەكرەپتۇ. ئۇ دەقىقە ئۆتمەي تۇنجۇقۇشقا باشلاپتۇ. شۇ چاغدا ئۇ قوللىرىنى پۇلاڭلىتىپتۇ. ئىككى بالىسى ئاپام بايلىقلارنى كۆتۈرەلمەي بىزنى چاقىرىۋاتىدۇ دەپ ئويلاپ، كەينى - كەينىدىن كۆلگە سەكرەپتۇ. ئۇلار قايناق سۇدا ئۆلۈپتۇ.

شۇنىڭدىن كېيىن ساھىبجامال ئۆمرىنىڭ ئاخىرىغىچە قويچى بىلەن خاتىرجەم، باياشات تۇرمۇش كەچۈرۈپتۇ.

Document generated by Anna’s Archive around 2023-2024 as part of the DuXiu collection (https://annas-blog.org/duxiu-exclusive.html).

Images have been losslessly embedded. Information about the original file can be found in PDF attachments. Some stats (more in the PDF attachments):
{
  "filename": "NDAyMDk4NTUuemlw",
  "filename_decoded": "40209855.zip",
  "filesize": 15802079,
  "md5": "89c1fa42978ffa914b4fbb3687147a78",
  "header_md5": "3b1ccae0163542e358f0b7e05d4881e9",
  "sha1": "9330a76c61dd66c49f66dc82490222251a3d8914",
  "sha256": "4b571aced21fca5993f5ee644e8ad86c96cf8d19696867272401446fa350408b",
  "crc32": 1198305534,
  "zip_password": "",
  "uncompressed_size": 15874812,
  "pdg_dir_name": "\u252c\u2563\u2557\u2569\u2551\u2264 \u256c\u00bc\u256c\u00df\u2562\u221a\u256c\u2500_40209855",
  "pdg_main_pages_found": 75,
  "pdg_main_pages_max": 75,
  "total_pages": 81,
  "total_pixels": 334400000,
  "pdf_generation_missing_pages": false
}